

UNIVERSITAT DE GIRONA

*Patrimoni mundial: conservació, impacte
i conseqüències*

Autora: Cristina Garcia Domene

Tutor: Gabriel Alcalde Gurt

Treball final de grau, 2016-2017

Grau en Història de l'Art

Facultat de Lletres

Agraïments

A Gabriel Alcalde Gurt, tutor d'aquest treball de final de grau, vull agrair el seu suport durant tot el procés i la seva constant ajuda per orientar-me en la redacció d'aquest treball.

A molts professors que amb el seu entusiasme han fet que mai em penedeixi d'haver escollit estudiar història de l'art.

Per últim als meus pares i la meva parella, per haver-me recolzat en tot moment.

*“El patrimoni mundial no és només una llista de llocs
meravellosos. És una visió de pau esculpida en pedra i
paisatges culturals, amb el poder de canviar la ment
de les dones i els homes, per donar forma a un futur
diferent per a tots.”*

Irina Bokova, directora general de la UNESCO

Índex

1. Introducció	2
2. Objectius	4
3. Estructuració del treball	5
4. Breu història de la Convenció del patrimoni mundial.....	6
5. Les relacions externes de la Convenció del patrimoni	15
5.1 Països membres, des dels orígens fins a l'actualitat.....	15
5.2 La llista del patrimoni mundial en perill	17
5.3 Drets i obligacions dels països membres de l'organització.....	19
5.4 Altres acords i tractats internacionals sobre protecció del patrimoni	25
6. Anàlisi de les declaracions	31
6.1 Les declaracions a l'estat espanyol	41
7. Problemàtiques.....	45
7.1. Patrimoni afectat per desastres naturals	45
7.2 Patrimoni mundial afectat pel turisme.....	49
7.3 Patrimoni afectat per conflictes armats	53
8. Conclusions	60

1. Introducció

Parlar del patrimoni mundial significa parlar de la conservació dels béns amb un ampli reconeixement i valoració, de l' impacte sofert que aquests béns tan naturals com culturals pateixen i les conseqüències que representa per als béns, tant per als països on es troben com per a la resta de la humanitat.

La Convenció del patrimoni mundial va néixer amb uns objectius necessaris per al nostre patrimoni. El que en un principi era una bona idea, ara mateix pot esdevenir, si no s'actua amb cura, un possible problema per a determinats béns patrimonials. Les declaracions del patrimoni de la humanitat augmenten any rere any i potser la convenció ha participat en alguna mesura al mercadeig del patrimoni.

Al llarg de les pàgines d'aquest treball intento presentar tant els punts positius com els negatius de la convenció del patrimoni mundial, coneixent quines són les mesures que la convenció pren per tal de protegir els béns universals com també coneixent l'altre cara de la moneda, és a dir de quina manera pot afectar que el patrimoni sigui declarat d'interès universal.

He escollit aquest tema, perquè tenia interès per conèixer com funciona la Convenció del patrimoni mundial i sentia la necessitat de saber com el patrimoni pot ser considerat com a un bé universal. He viscut en varies ciutats amb patrimoni de la humanitat i crec que, com jo, molta gent no sap quin és el procés que hi ha al darrere abans de que un bé sigui declarat d'interès universal.

Un altre de les raons per les quals he escollit aquest tema és per analitzar si la convenció és realment útil i necessària per al patrimoni i si les tasques que du a terme són suficients per conservar i respectar el nostre llegat material.

Penso que aquest tema és força convenient per a un treball de final de grau dels estudis d'Història de l'Art, donat que des de que entrem a la facultat aprenem a valorar cada dia el patrimoni que conforma la nostre història, els objectes, edificis... que han escrit la seva pròpia història. Conèixer aquesta convenció que va néixer amb els objectius de conservar, respectar i divulgar el nostre patrimoni, com a estudiant d' història de l'art, m'interessa. Personalment crec que la Convenció del patrimoni mundial és important donat que des dels seus orígens i fins a l'actualitat uneix el passat amb el present i el futur. Vol donar a conèixer el patrimoni del nostre passat,

conservar-lo i respectar-lo en el present, per tal de que en el futur puguem continuar admirant-lo, estudiant-lo, apreciand-lo i que les futures generacions s'ocupin d'ell.

2. Objectius

Els objectius d'aquest treball són varis, el principal seria conèixer el perquè de la creació d'aquesta convenció, quins varen ser els seus principis, i si el funcionament d'aquesta continua sent el mateix que era en un principi.

Un altre dels objectius seria descobrir quin és el funcionament intern de la convenció, quins són els països que en formen part i quina és la seva funció dins de la convenció. Entendre les problemàtiques que ha de fer front la convenció i els països que en formen part.

L'objectiu final del treball seria analitzar si la influència de la Convenció del patrimoni mundial ajuda a que el patrimoni sigui respectat i si realment aquesta compleix les funcions per les quals va néixer l'any 1972.

3. Estructuració del treball

El treball que presento seguidament està dividit en cinc diferents parts tractant temes diversos sobre la Convenció del patrimoni mundial. En l'apartat primer, presento una breu introducció a la història de la Convenció del patrimoni mundial. Coneixerem els seus orígens parlant dels fets històrics que varen promoure la creació d'aquesta convenció, els objectius i el funcionament de l'organització. En el següent apartat, parlaré dels estats membres de convenció des dels orígens fins a l'actualitat. En aquesta part, es presentarà també quins són els drets i les obligacions dels estats membres. Aquest capítol finalitzarà amb la introducció d'altres acords i tractats internacionals sobre la protecció del patrimoni, tant material com immaterial.

Seguidament, en el capítol titulat anàlisi de les declaracions, presentaré estadístiques i taules sobre informació diversa, com per exemple els països amb més o menys patrimoni declarat patrimoni universal, dividits per zones geogràfiques, el total de béns inscrits, coneixent també en quines zones hi ha més espais culturals, naturals o mixtes declarats patrimoni de la humanitat, o també en quines dècades hi ha hagut més inscripcions de béns en la llista del patrimoni mundial.

El tema tractat en el darrer capítol, serà sobre els problemes diversos als quals ha de fer front la Convenció del patrimoni mundial, com també altres organitzacions que treballen per a la conservació del patrimoni arreu del món. Els temes dels que es parlarà en aquesta part del treball seran els desastres naturals, el turisme de masses o els conflictes armats, com afecten al patrimoni i quina és la posició que la convenció pren davant de casos com aquests.

Finalment, l'última part del treball estarà dedicada a les conclusions a les que hagi pogut arribar després de la redacció d'aquest treball. Les conclusions seran subjectives i seran una opinió sobre el que hagi pogut aprendre, valorar o refusar sobre la Convenció del patrimoni mundial.

4. Breu història de la Convenció del patrimoni mundial

El 23 de novembre de l'any 1972, a París (França) va tenir lloc la dissetena reunió de la Conferència general de la UNESCO (Organització de les nacions unides per a l'educació, la ciència i la cultura) amb l'aprovació de la primera Convenció del patrimoni mundial.

Les idees que es varen fixar en aquesta convenció, van néixer amb el propòsit de preservar, conservar i protegir els béns patrimonials arreu del món.

Els orígens d'aquestes idees van començar a sorgir després de la finalització de la primera guerra mundial (1914–1918), van prosperar anys després i l'any 1972, s'obria una nova esperança per a la protecció del patrimoni mundial.¹

El fet que va començar a expandir aquestes idees de preservar els béns materials de la humanitat va ser la construcció de la presa d'Assuan a Egipte l'any 1956, per part del líder nacionalista Gamal Abdel Nasser. El projecte per dur a terme aquesta construcció va desencadenar tant un problema diplomàtic durant el període de la guerra freda, com també un problema mediambiental i un perill per als monuments de la regió de Núbia, veritable tresor històric de l'antic Egipte.

El líder egipci necessitava finançament per tal de dur a terme aquesta empresa; Nasser va demanar ajuda internacional, però països als que Egipte, en un principi, va demanar ajuda econòmica com França i Gran Bretanya van negar-s'hi.

Al rebre aquesta negativa per part d'aquest països, Nasser va decidir demanar finançament als Estats Units, i aquest darrer país va acceptar però amb varies condicions, una d'elles era que Egipte havia d'acostar-se a Israel i deixar de banda els conflictes que els dos països havien tingut com a conseqüència del conflicte israelita-palestí.

Egipte no va voler acceptar aquesta condició i va decidir nacionalitzar el canal de Suez amb l'esperança que d'aquesta manera el propi país podria costejar els costos de la construcció, però no va ser possible. Després d'aquesta pròpia derrota, Egipte va decidir acostar-se al bloc soviètic per

¹ Titchen, S.M. (1995). On the construction of outstanding universal value: UNESCO's World Heritage Convention (Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, (1972), p.1-2.

demanar ajuda econòmica i així ho va fer. Amb aquest fet, un cop més, els dos grans blocs varen continuar en constant conflicte i Egipte vist com un traïdor per una de les parts.

Els problemes, però, no acabaren aquí, el perill i l'impacte negatiu per al patrimoni monumental i l'impacte mediambiental que suposava aquesta construcció era elevadíssim, ja que el cabal del riu es veuria completament modificat, fent canviar així l'espai que envoltava la presa.

L'objectiu d'aquesta presa era modificar l'entorn físic per tal de ser capaçs de controlar les crescudes del riu Nil i crear energia.

Les conseqüències mediambientals negatives que hi va haver degut a aquesta construcció varen ser molt nombroses, com per exemple la modificació de la fauna i flora de la zona, sedimentació, erosió i salinització del delta del Nil.

Els perills que presentava per a el patrimoni cultural eren també alarmants, ja que la gran majoria dels monuments de la regió de Núbia, corrien el perill de desaparèixer sota les aigües del riu.

En un principi, va ser l'antiga República Àrab unida i la República del Sudan, els països que van fer l'intent de salvar el patrimoni de la zona. Ho volien fer amb els seus propis recursos, però no van ser suficient i es varen veure forçats a demanar ajuda a la UNESCO.

Aquestes raons van fer que la UNESCO en prengués consciència i es prenguessin mesures per tal d'evitar situacions tan perilloses per al patrimoni.

Gràcies a la cooperació internacional es va actuar i es varen realitzar varies tasques en aquesta zona per tal de fer menys important l'impacte negatiu que suposava la construcció d'aquesta presa per a la història de la humanitat.²

Es varen dur a terme varies actuacions per tal de salvar monuments de la zona, com per exemple l'emplaçament d'Abu Simbel, on es varen traslladar temples en la seva totalitat a altres indrets més segurs per a la seva conservació.

La demanda d'ajuda per part dels governs del Sudan i Egipte, va fer que molts països s'impliquessin en la salvació i trasllat de temples sencers a altres zones més segures. Va ser aquí, quan per primer cop els governs varen

²Atwi, M.B., Agudo, P.A., & Vía, G. (2000). Impacto ambiental de las grandes preses en cursos bajos, deltas y plataformas litorales: el caso de Aswan. In Actas del Segundo Congreso Ibérico sobre Gestión y Planificación de Aguas, Oporto (Portugal), p.6-14.

prendre plena consciència de que la preservació del patrimoni mundial era una feina que havia de ser feta en cooperació entre tots els països. Aquesta unió per al bé comú, amb l'objectiu de salvar els testimonis d'èpoques passades, va establir les bases per aquella convenció que es firmaria a París escassos anys després.

Però cal saber com va ser el procés de creació de la primera convenció del patrimoni mundial, qui hi va participar, quines eren i quines són les pautes de funcionament de la convenció.

L'aprovació de la convenció del patrimoni mundial, com he citat anteriorment, es va dur a terme a París, l'any 1972, va ser signada per varis estats i va establir les pautes a seguir per a la protecció, conservació i divulgació del espais del patrimoni mundial.

Els estats membres, varen acordar crear un llistat en el que s'hi inclourien zones, monuments, espais, conjunts culturals i naturals, o qualsevol altre bé material que pogués ser considerat patrimoni de la humanitat segons les normes que la convenció va establir.

Amb la signatura d'aquesta convenció, es va crear el Comitè del patrimoni mundial, compost al principi per 15 estats, escollits pels altres països que varen formar part de la convenció. En l'article 8 del text original de la convenció de 1972, s'estipulava que el nombre de països que formessin el comitè del patrimoni mundial havia d'arribar als 21 i que aquests no serien sempre els mateixos, se'n escollirien de nous en les diferents futures reunions. Aquest sistema continua sent vigent.

Segons la convenció la tria dels països membres del comitè havia de ser racional i justa per tal de que els països escollits per formar part del comitè haurien de ser triats amb l'objectiu de que totes les diferents cultures i zones del món hi estiguessin representades.

El text original de la convenció signada l'any 1972, consta de 38 articles on es presenten les diverses problemàtiques entorn dels béns patrimonials i naturals i quines han de ser les tasques que s'han de dur a terme per tal de fer-ne un bon ús, la conservació i divulgació, per aconseguir que les generacions futures mostrin respecte i curiositat. En aquest text hi trobem també les principals raons per les qual es va signar aquesta convenció; seguidament un exemple: "El patrimoni cultural i el patrimoni natural estan

cada vegada més amenaçats de destrucció, no solament per les causes tradicionals de deteriorament si no també per l'evolució de la vida social econòmica que les agreuja amb fenòmens d'alteració o de destrucció encara mes temibles.”³

La convenció proposa com a objectiu la conservació i protecció dels béns universals, ajudar i vetllar per a que tots els països membres segueixin les normes que es varen estipular en la convenció. Cada país membre haurà de vetllar per la conservació del seu propi patrimoni, com també el dels altres països membres, considerant que el patrimoni mundial forma part de la cultura col·lectiva i no tan sols del país en el que es troba ubicat. Es va establir també, el que es considerat com a patrimoni cultural i natural, com per exemple monuments, pintures, conjunts arquitectònics o naturals que tinguin un valor significatiu per a la història de la humanitat.

Cada país membre es feia responsable de la preservació, rehabilitació dels béns en perill com també de la divulgació d'aquests tant en el seu propi territori com també internacionalment. En cas de necessitat d'ajuda externa, els altres països membres estarien obligats a ajudar econòmicament als països que ho necessitessin.

Els estats membres es comprometen a presentar candidatures de conjunts històrics, monuments, zones naturals... amb un valor significatiu per a la història, la cultura i la ciència del propi país com també per a la humanitat, amb l'objectiu de ser inclosos en el llistat de patrimoni mundial i protegits. Un cop presentades aquestes candidatures, però, el comitè és el que decidirà si les candidatures aportades pels països són o no d'interès cultural mundial i si necessiten de la intervenció internacional per tal de preservar-los.

Una altre de les obligacions que tenen els països membres és la de contribuir al fons financer de la UNESCO. Aquestes contribucions estan compostes per les obligatòries i les voluntàries. Aquests fons seran d'ús exclusiu per a dur a terme projectes acceptats pel comitè.⁴

Aquest mateixos principis segueixen en vigència actualment, la comunitat internacional ha agafat les mateixos idees, i els països que s'adhereixen a la

³ Unesco. General Conference.(1972). Convención Sobre la Protección Del Patrimonio Mundial,Cultural y Natural. Unesco. <http://portal.unesco.org/es/ev.php>-. Pàgina web consultada el 02/12/2017

⁴ *Ibíd*, 3

Convenció del patrimoni mundial, actualment 192 països s'hi ha adherit, accepten com també intenten complir les obligacions que han de respectar.

Des de la signatura de la convenció de 1972, el comitè internacional es reuneix en varies ocasions cada any, per tal de fer un seguiment dels espais inscrits en el llistat del patrimoni, i seguir treballant amb l'objectiu de seguir les pautes que la convenció estipula. Malauradament, no existeix tan sols una llista de patrimoni mundial, hi ha una segona en la que hi ha inscrits els espais que es troben en perill. La llista del patrimoni mundial en perill és molt més amplia del que ens podríem imaginar; actualment la formen uns 55 espais, entre els que s'hi troben per exemple: la ciutat històrica de Zabid al Yemen o els monuments medievals de Kosovo.⁵

Durant totes les reunions periòdiques, el comitè ha de treballar i vetllar per a que tant els espais que un dia formaran part del llistat de patrimoni mundial, com els que ja en formen part siguin respectats i conservats.

Un cop a l'any té lloc la sessió anual del comitè internacional, i és durant aquesta sessió quan es fan públiques les candidatures que han sigut acceptades per passar a ser considerades patrimoni de la humanitat. Actualment són 193 països adherits a la darrera convenció, la quarantena, que va tenir lloc el passat mes de juliol de 2016 a Istanbul (Turquia), per tant tots aquests països accepten i es comprometen a seguir les normes estipulades per la convenció. Els estats membres, han de presentar nominacions per tal d'inscriure aquests béns a llista del patrimoni mundial, però també han d'alertar a tots els altres estats si algun dels seus béns, ja adherits en la llista, corren greus perills i necessiten de la intervenció internacional, ja sigui per causes mediambientals, econòmiques, bèl·liques... o per qualsevol altre raó que posi en perill la preservació d'aquets espais.

Els països adherits, han d'informar periòdicament sobre la condició en la que es troben els béns inscrits en el llistat del patrimoni mundial dins del seu territori nacional.⁶ Aquests informes són obligatoris, i el seu objectiu principal és fer un seguiment, saber en quin estat es troben els béns de cada país i, si fos necessari, preparar un pla d'intervenció internacional.

⁵Unesco (2017). *List of world heritage in danger*. <http://whc.unesco.org/en/danger/> . Pàgina web consultada el 02/12/2016

⁶Unesco (2017). *States parties ratification status*. <http://whc.unesco.org/en/statesparties/> . Pàgina web consultada el 02/12/2017

Des de la creació de la llista de patrimoni mundial, cada any han sigut molt els països que han presentat candidatures. El procés es força complex ja que necessita d'un llarg estudi per part del país que la presenta. El procés de presentació de candidatures que optin per entrar a la llista del patrimoni mundial és el següent:

Cada país, ha de fer una llista en la que hi constin els espais tant culturals com naturals que es troben dins de les fronteres del propi país i que siguin considerats com a futurs candidats a constar en la llista de patrimoni mundial. Aquesta primera llista que han d'elaborar els països membres, pot ser modificada en tot moment, és més que res una llista orientativa, però a l'hora molt necessària, ja que el comitè no pot acceptar cap candidatura d'un espai que no hagi estat inscrit anteriorment en la llista orientativa de cada país membre. Si algun dels estats membres vol presentar una candidatura, ha de preparar un estudi detallat en el que es presenti l'espai i la documentació corresponent per a que cada candidatura demostrï que segueix i compleix els criteris de selecció, com també que es d'interès mundial. El comitè pot ajudar al país membre a preparar l'expedient de la o les candidatures que volen presentar.⁷

Un cop preparat l'expedient, aquest ha de ser enviat al Centre del patrimoni mundial, la tasca que ha de complir el centre del patrimoni, és assegurar-se de que la candidatura segueix les directrius de presentació i que aquesta pot passar a ser avaluada pels òrgans consultius formats pel Consell internacional de monuments i llocs (ICOMOS), la Unió internacional per la conservació de la naturalesa (UICN) i el Centre internacional per al estudi de la preservació i restauració dels béns culturals (ICCROM). Aquests òrgans són els encarregats d'avaluar totes les candidatures i analitzar si aquestes segueixen tots els requisits per passar a formar part del patrimoni mundial declarat pel comitè del patrimoni mundial. Un dels passos més importants d'aquest procés és l'avaluació en el lloc mateix. Els òrgans consultius s'encarreguen de preparar un informe que acompanyarà a la candidatura presentada anteriorment pel país interessat. Els òrgans consultius, però, no poden prendre la decisió final, ells s'encarreguen

⁷ Prada Bengoa, J.I.D. (1996). La protecció del patrimoni cultural de la humanitat. *Revista PH*, 17, 63-65.

d'avaluar i fer més fàcil la decisió que haurà de prendre el comitè del patrimoni mundial.⁸

Els béns inscrits en el darrer any 2016, varen ser 21, dels quals 12 són espais culturals, 6 espais naturals i 3 mixtes. Tots aquests espais van ser escollits seguint el procés explicat anteriorment. Entre aquests 12 béns inscrits darrerament trobem, per exemple, els dòlmens d'Antequera a Andalusia. Aquesta candidatura va ser presentada durant l'any 2015 i acceptada l'any 2016. La candidatura va ser acceptada ja que ha sigut considerat un espai de valor universal excepcional i compleix com a mínim un dels deu criteris de selecció.⁹

Els deu criteris de selecció per a les candidatures d'espais culturals i naturals són els següents:

- I- “Representar el talent creatiu humà en una obra mestra.
- II- Demostrar el testimoni d'un intercanvi de valors humans durant un període determinat o en una zona cultural determinada, sobre l'evolució de l'arquitectura, les arts monumentals, la planificació urbana o el disseny del paisatge.
- III- Aportar un testimoni únic, o com a mínim excepcional sobre una tradició cultural tant d'una civilització viva com també desapareguda.
- IV- Oferir un excel·lent exemple d'un tipus d'edifici o d'un conjunt arquitectònic, tecnològic o de paisatge il·lustratiu d'un o diferents períodes significatius per a la història humana.
- V- Ser un exemple destacat d'assentament humà tradicional, de la utilització tradicional dels territoris o del mar que siguin representatius d'una cultura (o varies), com també de la interacció humana amb el medi ambient, especialment quan aquest ha esdevingut vulnerable com a conseqüència de l'impacte de canvis irreversibles.
- VI- Estar directament o materialment connectat amb esdeveniments o tradicions vigents/vives, idees, creences o obres artístiques i literàries d'importància universal excepcional.

⁸ Unesco (2017). *Proposition d'inscription à la list du patrimoine mondial*. <http://whc.unesco.org/fr/nominations/>. Pàgina web consultada el 03/12/2016.

⁹ Unesco (2016). *Nouveaux biens inscrits*. <http://whc.unesco.org/fr/nouveauxbiens/>. Pàgina web consultada el 03/12/2016

- VII- Representar fenòmens naturals o que siguin zones de bellesa natural i d'importància estètica.
- VIII- Ser exemples representatius de les grans èpoques de la història de la terra incloent-hi testimonis de la vida a la terra, com poden ser els processos geològics que varen tenir lloc durant el desenvolupament de les formes terrestres o d'elements neomòrfics o fisiogràfics de gran importància.
- IX- Ser exemples excepcionals i representatius de processos ecològics i biològics en curs dins de l'evolució i el desenvolupament dels ecosistemes, els diferents grups de plantes i d'animals tant terrestres com marins.
- X- Contenir els més representatius hàbitats naturals per a la conservació in situ de la biodiversitat, incloent els que contenen espècies en perill, tenint aquestes un valor excepcional des del punt de vista de la ciència.”¹⁰

La següent reunió de la convenció s'haurà portat a terme el mes de juliol de 2017 a la ciutat polonesa de Cracòvia, un cop més s'escolliran els béns que engrossiran la llista de patrimoni mundial on ja hi ha inscrits 1.052 espais, ubicats en 165 països. I sobretot, i potser el més important, la convenció continuarà treballant per tal de que els espais amenaçats no siguin destruïts completament i vetllar per protegir el que ens pertany a tots. Aquesta és clarament una funció molt difícil per a la convenció, ja que en molts casos el patrimoni es deteriora i la feina a fer és difícil. Es necessiten avaluacions periòdiques abans i després de qualsevol intervenció que es dugui a terme.

El problema és encara molt més greu, en els països amb conflictes armats. Els països que viuen en pau, tenen problemes diversos per conservar el seu patrimoni, però en els casos on la guerra o el terrorisme, malauradament formen part del dia a dia, es converteix gairebé en un problema en el que la convenció no pot fer-hi gairebé res.

La ciutat d'Àlep, per exemple, ha sigut devastada pels saquejos constants, els atacs deliberats als centres històrics, bombardejos...¹¹ Han sigut diversos els grups d'experts enviats a Síria, amb tota la perillositat que això comporta,

¹⁰ Unesco (2006). *Les critères de sélection*. <http://whc.unesco.org/fr/criteres/>. Pàgina web consultada el 03/12/2016.

¹¹ Cheikhmous, A. (2014). Síria, la destrucció sistemàtica del patrimoni. *Afkar/Ideas*, 43.

han pogut avaluar quins han sigut els danys totals que el patrimoni ha sofert. És una feina difícil per a la Convenció de patrimoni mundial, pel fet que en els estats on hi ha conflictes armats, el patrimoni n'és una víctima, però hi ha també altres problemes soferts per les persones.

Seguint amb l'exemple de Síria, des de que el conflicte va esclatar el març de 2011, la convenció ha estat alertant de la vulnerabilitat del patrimoni, però cert és que un país que es troba sotmès en un terrible conflicte armat, és un país feble en tots els sentits.¹²

¹² Unesco. *State of conservation. Ancient City of Aleppo*. <http://whc.unesco.org/en/soc/3542>. Pàgina web consultada el 14/02/2017.

5. Les relacions externes de la Convenció del patrimoni

5.1 Països membres, des dels orígens fins a l'actualitat

La primera convenció va ser celebrada a París durant el mes de novembre de 1972, però no va ser fins el 17 de desembre de 1975 quan va entrar en vigor. Es una obligació dels estats membres assegurar la presentació periòdica d'informes per tal d'informar sobre l'estat dels seus béns.¹³

Els països que han ratificat la convenció, són aquells que accepten la convenció i es mostren completament a favor a seguir les normes i obligacions establertes en el tractat. Aquells que l'han acceptat, com els que han ratificat, accepten i s'ofereixen a seguir totes les pautes establertes en la convenció. Jurídicament, l'acceptació vindria a ser el mateix que la ratificació, la diferència és que els països que han ratificat ho fan perquè les seves lleis nacionals exigeixen la ratificació per part del cap de l'estat, en canvi els països que accepten la convenció no necessiten de la ratificació del seu cap d'estat.¹⁴

Hi ha dos països que s'han adherit a la convenció, aquest mot podria crear confusions, perquè ens fa pensar que al adherir-s'hi accepten la convenció i en formen part directament. Però no és així. Els dos països que han acceptat d'adhesió son: la Santa Seu (Vaticà) i les Illes Salomó. Jurídicament la ratificació i l'adhesió suposen el mateix, ja que en els dos casos els països recolzen la convenció i accepten tot el que suposa, però en el cas de la ratificació, els països firmen primerament a nivell nacional i llavors ratifiquen la convenció i per la l'altre part, els països adherits primerament s'hi adhireixen i finalment han de firmar la convenció a nivell nacional. Els països en estat de notificació de successió, són aquells que aproven la convenció i són presos en consideració a seguir les obligacions que estipula la convenció. La notificació de successió la fan països recentment independents. Tenim l'exemple d'Eslovàquia i Txèquia, que es van separar per formar dues repúbliques independents el dia 1 de gener de 1993, el mateix any en el que van fer constar el seu suport a la convenció del patrimoni mundial a través d'una notificació de successió. A través de la

¹³ Unesco (2017). *States Parties Ratification Status*. <http://whc.unesco.org/en/statesparties>. Pàgina web consultada el 28/12/2016.

¹⁴ Unicef. *Firma, ratificación y adhesión*. https://www.unicef.org/spanish/crc/index_30207.html Pàgina web consultada el 28/12/2017

notificació de successió, els països de nova creació, poden adherir-se a tractats internacionals. Aquest 13 països que van fer constar el seu suport a la convenció del patrimoni mundial varen ser acceptats i tenen les mateixes obligacions i deures que la resta dels països membres.¹⁵

Com podem veure, tot i que el procés d'inscripció dels països membres a la convenció de patrimoni internacional pot produir-se de forma diferent, tots i cadascun d'ells han d'acceptar, seguir, respectar i treballar per tal de respectar el que la convenció espera de cadascun.

Per a tots els països membres, és un gran orgull fer constar en la llista del patrimoni mundial el seus espais culturals, naturals i mixtes.

L'objectiu principal al inscriure els béns patrimonials, seria la protecció d'aquest, però també pot suposar un flux més gran de turistes i per tant un benefici a nivell econòmic com també de prestigi.

Són molt nombrosos els països amb pocs béns considerats patrimoni mundial, però les portes resten obertes per tal de que els països membres presentin candidatures i optar a engrandir la llista del patrimoni mundial.

Els països membres, han de tenir en compte que el fet de tenir béns culturals materials formant part d'aquesta llista, no vol dir que tot resta fet. Els estats han de ser conscients que en el moment en el que un bé és inscrit en la llista, és quan realment comença la feina per tal de seguir les directrius de la convenció.

¹⁵ Naciones Unidas.(2002, 2013). Manual de tratados. <https://treaties.un.org/doc/source/publications/thb/spanish.pdf>. P. 8-10; Juspedia.(*Los tratados Internacionales (I)*). <http://derecho.isipedia.com/tercero/derecho-internacional-publico/parte-1-a-sociedad-internacional-y-su-ordenamiento-juridico-concepto-y-fuentes-del-derecho-internacional-publico/04-los-tratados-internacionales-i> . Pàgina web consultada el 02/02/2017; Juspedia. (2014). *La sucesión de estados*. <http://derecho.isipedia.com/tercero/derecho-internacional-publico/parte-2-la-sociedad-internacional-y-sus-miembros-los-sujetos-del-derecho-internacional/12-la-sucesion-de-estados>. Pàgina web consultada el 02/02/2017.

5.2 La llista del patrimoni mundial en perill

Malauradament un altre llista que augmenta és la del patrimoni mundial en perill. Són varis els països que tenen béns inscrits en aquesta llista.

Actualment són 55 els espais que es troben inscrits en la llista del patrimoni de la humanitat en perill. Aquests espais en perill es troben repartits en 34 països. Síria, amb un total de 6 espais és el país amb el major nombre d'espais en perill.

El primer bé inscrit va ser la ciutat vella de Jerusalem i les seves muralles. En el registre de la UNESCO, la ciutat vella de Jerusalem apareix inscrita en la llista sense fer referència a cap país concret, per tant si ens cenyim a la informació que ens aporta la UNESCO, en aquesta llista serien 54 els països amb béns patrimonials inscrits en aquesta llista. La relació entre Israel i la UNESCO ha sigut complicada, i hi ha hagut varis problemes; aquesta és una de les problemàtiques que ha de fer front la convenció: el problema polític.

Malauradament, aquest espai continua apareixent en la llista del patrimoni en perill, les raons per les quals s'hi troba són varies, per exemple :

- desenvolupament urbà mal controlat,
- la pèrdua de l'autenticitat històrica,
- falta de manteniment i deteriorament progressiu (a part d'un mal manteniment, un altre de les causes és el turisme massiu).¹⁶

Aquesta llista vermella va ser creada per tal d'informar o posar en alerta a tots els estats membres. El fet de que un bé s'hi trobi inscrit facilitaria l'ajuda internacional en cas de que fos necessària la intervenció internacional.

Els factors de perill en el que es troben els béns poden ser varis. En el cas en que aquests factors negatius desapareguin o disminueixin fent que els béns no corrin perill, el comitè pot decidir si és o no és necessari que aquests béns apareguin en la llista del patrimoni mundial en perill.

Hi ha nombrosos exemples de béns que han estat en perill i que gràcies a l'actuació tant nacional com també a la pressió internacional, han pogut ser eliminats de la llista del patrimoni en perill.

Entre aquests espais hi trobem per exemple la catedral de Colònia (Alemanya). La raó principal per la que el comitè reunint a la Xina l'any 2004,

¹⁶ Unesco (2017). *State of conservation*. <http://whc.unesco.org/en/soc/1518>. Pàgina web consultada el 05/02/2017.

va decidir inscriure la catedral de Colònia, va ser per l'amenaça que suposava la construcció de grans edificis als voltants de la catedral, fent que el paisatge als seus voltants es modifiquessin. Aquest fet va ser considerat un perill i el comitè va demanar l'actuació immediata d'Alemanya per tal de frenar la modificació de l'espai dels voltants de la catedral.¹⁷

L'any 2006, el comitè va decidir retirar la catedral de Colònia de la llista del patrimoni mundial en perill, ja que va considerar que la conservació d'aquest espai havia millorat i el pla de construcció en el paisatge urbà de Colònia havia canviat i proposava un pla urbanístic menys agressiu per a la catedral i els seus voltants.¹⁸

La catedral de Colònia, és només un exemple que ens serveix per il·lustrar el procediment que haurien de seguir els països que tenen béns inscrits en la llista del patrimoni mundial en perill.

El fet de que un bé hagi estat eliminat de la llista del patrimoni en perill, no vol dir que no pugui tornar a formar-ne part. Tenim exemples de béns que han sigut inscrits, eliminats i novament inscrits.

Els últims béns en ser inscrits en la llista del patrimoni mundial en perill durant la 40ª sessió de la convenció, celebrada del 10 al 17 de juliol de 2016, a Istanbul, són:

- “Zona arqueològica de Cirene (Líbia),
- Zona arqueològica de Leptis Magna (Líbia) ,
- Zona arqueològica de Sabratha (Líbia),
- La ciutat vella de Ghadames (Líbia),
- Espais d'art rupestre de Tadrart Acacus (Líbia),
- Ciutat antiga de Djenné (Mali),
- Nad Mandol: centre cerimonial de la Micronèsia oriental (Estats Federals de Micronèsia),
- Centre històric de Shakhrisyabz (Uzbekistan)”¹⁹

¹⁷ Unesco. *El comitè del patrimoni mundial, preocupado por la catedral de Colonia*. http://portal.unesco.org/es/ev.php-URL_ID=21580&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Pàgina web consultada el 09/02/2017.

¹⁸ Unesco (2016). *La catedral de Colonia retirada de la lista del patrimonio mundial*. http://portal.unesco.org/es/ev.php-URL_ID=33775&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Pàgina web consultada el 09/02/2017.

¹⁹ Unesco (2016). *List of world heritage in danger*. <http://whc.unesco.org/en/danger/>. Pàgina web consultada el 06/02/2017; BBC (2015). *What is the world heritage in danger list?*. <http://www.bbc.com/news/world-australia-32894863>. Pàgina web consultada el 06/02/2017.

A dia d'avui, Espanya no ha tingut cap espai patrimonial ni natural en la llista del patrimoni mundial en perill. Poden ser varis els factors que fan que cap bé dins de les fronteres de l'estat espanyol no hagi aparegut mai en aquesta llista. Ho podríem relacionar, per exemple, amb el fet de que la conservació d'aquests béns suposa la visita d'un gran nombre de turistes, que es tradueix en un gran nombre d'ingressos per a les zones turístiques. El prestigi també pot ser un altre de les raons, el fet de que Espanya sigui el tercer país del món amb més patrimoni declarat patrimoni mundial, és un fet que comporta que es treballi més intensament per la conservació i sobretot divulgació dels nostres béns.

Siguin quines siguin les raons, sempre es pot millorar l' increment de la inversió de l'estat en administració del patrimoni, en conservació, restauració i en protecció d'aquest.

Sigui quina sigui la raó, els 193 estats membres de la convenció del patrimoni mundial haurien de treballar dia a dia per divulgar i ensenyar a respectar els béns patrimonials a les futures generacions.

Si els estats membres impulsen també una educació basada en el respecte del patrimoni, potser la llista del patrimoni mundial en perill disminuiria en nombre.

5.3 Drets i obligacions dels països membres de l'organització

Són varies les obligacions dels estats membres, però la principal seria la preservació del patrimoni, donat que actualment el patrimoni es veu amenaçat per diferents causes, com podria ser el creixement desmesurat de les zones urbanitzables. Malauradament la modernització ha anat acompanyada, per exemple, de la destrucció de zones arqueològiques com va passar amb la presa coneguda com de les "Tres goles" a la Xina, construïda per poder controlar el riu Lang-Tsé. Aquesta construcció, va ser acabada l'any 2008 i les conseqüències negatives han sigut varies, com per exemple més d'un milió de persones desplaçades i la desaparició de més de 800 llocs culturals, com assentaments primitius, ciutats habitades des de fa segles i zones arqueològiques. Tots aquests tresors varen quedar engolits per les aigües del riu Lang-Tsé. Entre aquests tresors s'hi troba el poble de Dachang, la majoria de les cases d'aquest poble daten de les dinasties Ming

i Quing. Aquest és només un exemple de com la modernitat pot arribar a ser considerada més important que la preservació del patrimoni.²⁰

La llista d'exemples en els que la modernitat ha posat en perill el patrimoni és llarguíssima, però també hi trobem exemples de projectes que finalment no es van dur a terme degut, en la majoria dels casos, a la pressió ciutadana. El govern de l'antiga Iugoslàvia va proposar un projecte de construcció d'una presa en el riu Studenica (Sèrbia). La construcció d'aquesta hagués posat en perill els frescos del monestir de Studenica, situat a escassos kolòmetres. Varen ser els experts els que van alarmar de la situació crítica en la que es trobarien els frescos degut al gran augment d'humitat que hagués suposat la construcció de la presa. L'opinió pública també va ser clau per tal de que la presa no fos construïda tan a prop del monestir.

Benestar, modernització i patrimoni, poden conviure en un mateix espai, però s'ha de treballar i trobar una solució on tot hi tingui cabuda.

La convenció, ha de reaccionar davant aquestes situacions on el patrimoni corre greu perill. La preservació i el manteniment, podríem dir que van de la mà. La convenció vol també sensibilitzar als governs de tots els estats membres i que aquests facin arribar el mateix missatge a la població.

Les normes internacionals establertes per la convenció han de ser seguides i han de treballar per tal de que siguin respectades tant en el propi territori com en els altres.

En els articles 1 i 2, la convenció estableix el que és el patrimoni cultural, que està format per conjunts, com són les construccions aïllades o reunides com pot ser la vall dels morts d'Egipte, els monuments i els llocs naturals o mixtes (naturals i artístics).

En l'article 3, la convenció anuncia que tots els estats membres tindran la responsabilitat a l'hora que també l'obligació d'identificar i delimitar els béns nacionals i treballar per la protecció d'aquests.

²⁰ Negre, M.I. (2007). La presa de las Tres gargantas: una obra monumental. *Observatorio de la economía y la Sociedad China*, 2.

Article 4: “Tots els estats han de reconèixer i han de declarar que és molt important protegir, conservar, rehabilitar i exposar a les generacions futures el patrimoni cultural i natural situat en el seu territori.”²¹

Cada país ha d'intentar seguir i respectar tots aquests punts amb els seus propis medis, en el cas en el que l'estat membre no disposés dels medis necessaris, podrien beneficiar-se de l'ajuda internacional.

Article 5: Els estats membres han de disposar de polítiques que treballin en els punts indicats anteriorment. Disposar també de personal capacitada per treballar en tots els camps de protecció, manteniment i divulgació dels béns.

Millorar els mitjans de protecció de les amenaces que pateixin o puguin patir els béns nacionals.

També han de crear els mitjans jurídics y econòmics necessaris per fer front a la protecció del patrimoni.

Article 6 i 7 : Tota la comunitat internacional ha de vetllar per tal de que les normes siguin complertes en tots els estats membres.

Els estats han de trobar les solucions possibles, però mai aplicar-les si pot existir un mínim perill per al patrimoni. Ha de ser la convenció qui decideixi si les mesures que l'estat ha proposat són les correctes o no. La cooperació internacional juga un paper molt important i els estats membres han d'ajudar i ser ajudats quan sigui necessari.

El funcionament i l'elecció dels membres del comitè també és una de les obligacions dels estats membres. En l'article 8 s'especifica que el comitè del patrimoni mundial ha d'estar format per 15 estats i que aquests han de ser escollits de forma equitativa, per tal que totes les zones hi estiguin representades.

Article 9 i 10: S'estipula les obligacions dels estats que formin part del comitè, com per exemple, aquests hauran d'escollir les persones que els representaran o que si es necessari els estats podran crear els òrgans consultius que creguin adients.

Article 11 i 12: Els estats membres tenen l'obligació de presentar al comitè un inventari dels béns que es troben en el seu territori nacional, aquests

²¹Ibíd, 3

podrien optar a entrar en la llista el patrimoni mundial. Serà, però, el comitè qui decidirà quins bens formaran part de la llista i quins no. Els que no entrin en la llista, hauran de ser conservats i respectats de totes formes.

Article 13 i 14: Tots els inventaris fets per els estats membres, hauran de ser estudiats detalladament per el comitè del patrimoni mundial.

Article 15,16,17 i 18: Amb la creació del “ fons del patrimoni mundial”, s'estableix quina es l'aportació econòmica que han de fer tots els estats membres. Hi ha una part que són les contribucions econòmiques obligatòries i les voluntàries. La contribució obligatòria no pot excedir de l'1 % de la contribució del pressupost ordinari de la UNESCO.

Els països membres, si ho creuen convenient, podran crear associacions a favor de la protecció del patrimoni. Els estats també han de treballar junts per tal de recaptar fons per al “fons del patrimoni mundial”.

Articles 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 i 28: Els estats membres tenen el dret de demanar assistència internacional si fos necessària. Aquesta assistència internacional, només seria duta a terme si el patrimoni afectat estigues en la llista del patrimoni mundial.

Serà el comitè qui estudiarà totes les sol·licituds d'ajuda internacional i decidirà quines seran les mesures que s'hauran de prendre. L'assistència internacional es pot dur a terme després d'un estudi detallat de cada cas i les accions que s'hi hagin de dur a terme afectaran de manera gairebé insignificant a la comunitat internacional.

Els estats que rebin assistència internacional, hauran de fer conèixer quina es l'assistència que han rebut, quines son les mesures que s'han pres i quin ha estat el resultat.

Article 27 i 29 : Els estats membres tenen l'obligació de difondre el respecte, l'estudi, conèixer les condicions i el perill que corre el patrimoni tant cultural com també natural.

El comitè rebrà de la part de cada estat membre uns informes detallant quins són els procediments que s'han seguit en el seu territori per a la conservació i divulgació del patrimoni. Aquests informes seran comunicats al comitè, i aquest últim haurà de redactar informes de cada reunió detallant quines han sigut les mesures i decisions preses en cada reunió.

En les clàusules finals, compreses entre l'article 30 i 38, s'informa de que qualsevol dels estats membres, tenen el dret de poder denunciar la convenció si ho troben adient i aquesta podrà serà revisada.²²

La convenció deixa clar els seus objectius. Gràcies a la redacció de la convenció, els vincles entre el patrimoni natural, cultural, internacional i nacional s'han anat estrenyent. L'assistència pràctica que proporciona, és una eina molt útil que tots els països haurien d'utilitzar. En molts casos, les normes de la convenció son respectades, però en altres casos, els interessos econòmics o socials prevalen més que el respecte al patrimoni.

Anteriorment, he comentat el tema de que els béns inscrits tant en la llista del patrimoni mundial com en la llista del patrimoni en perill, han de ser conservats i el comitè de la convenció decidirà si s'ha d'intervenir o demanar al país al qual pertany que es prenguin les mesures necessàries. Fins a la data d'avui només un bé patrimonial ha estat retirat de la llista del patrimoni mundial sense el consentiment del país on s'hi troba ubicat. La decisió va ser presa pel comitè, l'any 2009 i es tracta de la vall de l'Elba, Dresden (Alemanya). La raó de la retirada de la llista del patrimoni mundial, va ser la construcció, en aquesta zona protegida, d'un pont considerat horripilant anomenat "Waldschlößchen".

Aquesta, doncs va ser la primera vegada que un bé va ser retirat de la llista del patrimoni mundial, contra la voluntat del país on s'hi troba.²³ Hi ha altres casos en els que el país ha preferit, destruir o deixar degradar zones protegides per tal d'aconseguir altres beneficis. És el cas, per exemple, el Santuari d'Òrix a Oman. En aquest cas, Oman va decidir reduir el 90% de la superfície d'aquest bé natural inscrit en la llista del patrimoni mundial l'any 1994. Oman, és un país amb moltes reserves petrolíferes, i va ser a l'any 2007, quan el govern d'Oman, va decidir que era millor eliminar el santuari d'Òrix de la llista del patrimoni mundial, abans que renunciar a l'explotació d'aquesta zona amb l'objectiu d'aconseguir reserves de petroli.²⁴

²² *Ibíd*, 3

²³ Von Schorlemer, S. (2008). Compliance with the UNESCO World Heritage Convention: reflections on the Elbe Valley and the Dresden Waldschlosschen Bridge. *German YB.Int'l L.*, 51, 321.

²⁴ Strauss, W. M. (2008). Where are we in terms of Arabian oryx conservation. *Wildlife Middle East News*, 2(4), 3-4; Unesco. (28/06/2007). *Oman's Arabian Oryx Sanctuary: first site ever to be deleted from UNESCO's Heritage list*. <http://whc.unesco.org/en/news/362/>. Pàgina web consultada el 11/05/2017.

Els exemples de mala praxis, la cobdícia o simplement el menyspreu al patrimoni, desgraciadament, són molt nombrosos. En la convenció celebrada a Istanbul, el punt de mira va estar sobre el patrimoni de països com: Síria, Iemen, Líbia, Iraq, Mali o Nigèria. Aquests amb conflictes armats, estan empitjorant la situació tant dels civils com del patrimoni.

En aquesta darrera convenció, es va demanar als països nomenats anteriorment que cessin els conflictes que puguin destruir el patrimoni. Es va animar també a la cooperació internacional a col·laborar, tant econòmicament com amb experts, per tal de treballar i ajudar als plans d'acció de la UNESCO, destinats a la protecció del patrimoni a l'Iraq, Síria, Iemen i Líbia.

Un altre dels països que va ser nomenat, per tractar la destrucció soferta del seu patrimoni, va ser Nepal, però en aquest cas, la tragèdia va ser inevitable, ja que malauradament, aquest país va ser sacsejat per un fort sisme. En aquest cas, la feina de la cooperació internacional és molt més fàcil que en el cas dels països que es troben en conflicte armat.

El canvi climàtic, es un altre de les problemàtiques, causades per l'home, que ens afecten a nosaltres mateixos i al patrimoni tant natural com cultural. Per aquesta problemàtica, la convenció, es va comprometre a seguir treballant i estrènyer lligams amb altres organitzacions que treballen amb temes relacionats amb el canvi climàtic, les seves conseqüències i les possibles solucions.

Altres temes que alerten són per exemple la construcció d' infraestructures, d'indústries o la construcció de preses.

La convenció, alerta del perill que corre el patrimoni degut a la construcció, per exemple, d'indústries extractives, com l'extracció de minerals o petroli. Aquestes indústries, tot i trobar-se fora dels límits del patrimoni, poden ser devastadores per al patrimoni.

És irònic, perquè la convenció va néixer com a conseqüència del desastre ocasionat per la construcció de la presa d' Assuan i encara a dia d'avui, s'han de prendre mesures per tal de controlar aquestes construccions.

No tot són males notícies, altres països van ser felicitats per la feina ben feta, com es el cas de Polònia, per les feines de restauració dels barracons del camp de concentració i extermini d'Auschwitz Birkeanau.²⁵

5.4 Altres acords i tractats internacionals sobre protecció del patrimoni

A part de la Convenció del patrimoni mundial, existeixen altres convencions internacional que se situen a un nivell similar.

És important conèixer altres convencions que s'ocupen de tipus concrets de patrimoni. D'aquesta forma, tot el que la Convenció del patrimoni mundial, degut al gran nombre de patrimoni i problemàtiques, no pot abastar, ho poden fer la resta. Les altres convencions són una ajuda molt útil a l'hora que necessària per assegurar la conservació de tot els nostres béns, tan culturals com naturals. Ens referirem concretament al Programa Home i Biosfera, a la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial i al Programa Memòria del món.

- Programa Home i Biosfera (Man and Biosphere MAB)

Aquest programa va ser creat per la UNESCO l'any 1972, el mateix any de la primera convenció del patrimoni mundial. Aquest és un programa científic intergovernamental, que com molt bé indica el seu nom cerca l'equilibri entre els éssers humans i la biosfera.

El MAB, vol evitar la reducció dels espais naturals degut al moviment, avenços tecnològics i econòmics de les societats humanes. El nostre planeta ens ofereix recursos naturals, dels que en podem fer ús per al nostre desenvolupament. Malauradament l'explotació d'aquests recursos fa que l'equilibri entre natura i els humans sigui cada cop més difícil. La mà humana està acabant amb els recursos que ens presta el planeta i el desenvolupament de les societats humanes està destruint el vincle intrínsec entre les dues parts.

Entre les tasques dutes a terme pel programa Home i Biosfera s'hi troben, per exemple, la investigació, educació i supervisió sobre la biodiversitat. És

²⁵ Unesco (15/11/2016). *Convention concernant la protection du patrimoine*. <http://whc.unesco.org/archive/2016/whc16-40com-19-fr.pdf>.

una feina duta a terme per nombrosos grups de treball interdisciplinaris. D'aquesta manera, reunint tota la informació obtinguda des de les diferents disciplines es pot trobar la causa dels problemes i d'aquesta forma intentar trobar les mesures necessàries per combatre el problema present.²⁶

Els països participants en aquest programa, creen comitès nacionals del MAB. D'aquesta forma, cada país pot crear les seves pròpies estratègies i activitats per tal d'ensenyar i fer arribar aquesta informació a la població. Actualment, són 195 els estats membres i 158 comitès nacionals.

El consell internacional de coordinació del programa Home i Biosfera, compost per 24 estats membres de la UNESCO, es reuneix un cop a l'any, en diferents ciutats del món, per tal de tractar temes relacionats amb la natura i l'home.

Aquest programa ha creat una xarxa mundial de reserves de biosfera, que són espais tant costaners, marins o terrestres situats per tot el món. Com en el cas de la llista del patrimoni mundial, aquí també han de ser els estats membres, els que hauran de presentar les seves candidatures de les reserves que voldrien que formessin part de la xarxa mundial de reserves de la biosfera.

Les reserves, són espais on s'estudia i es duen a terme activitats per tal de trobar l'equilibri entre els humans i la biosfera.

En la darrera reunió del MAB, celebrada a París del 12 al 15 de Juny de 2017, van ser 11 les reserves afegides i a 12 se'ls va canviar el nom o la seva extensió va ser modificada. En aquesta ocasió, varen ser 20 reserves, les que van ser eliminades, a petició dels estats on es troben ubicades.²⁷

En aquestes reunions, es discuteix quines han sigut les millores, proposades i aconseguides pels diferents estats membres, com també trobar solucions a les catàstrofes causades per la mà de l'home.

Les actuacions i activitats dutes a terme per tots els estats, són finançades amb el fons de la UNESCO, com també pels propis estats, per associacions

²⁶ Unesco (2017). *Programa sobre el Hombre y la Biosfera*. <http://www.unesco.org/new/es/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/>. Pàgina web consultada el 15/05/2017.

²⁷ Unesco (2017). *23 Nuevas reservas de la biosfera en la Red Mundial de la UNESCO*. <https://es.unesco.org/news/23-nuevas-reservas-biosfera-red-mundial-unesco>. Pàgina web consultada el 15/05/2017.

o empreses privades. A part del finançament, el que cal es una educació adient. Aquest programa també contribueix a diferents activitats a nivell mundial per a l'educació sobre el respecte a la biosfera.

Totes les mesures són poques per tal de frenar la degradació del nostre planeta. Darrera de totes les actuacions hi queda sempre un bri d'esperança.²⁸

- Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial

Aquesta convenció és més tardana que la del patrimoni mundial. Va ser l'any 2003 quan la Convenció per la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial va ser aprovada per la UNESCO.

Com s'especifica en la primera convenció, celebrada a París el 17 d'octubre de 2003, ja hi havia hagut anteriorment, la creació d'altres instruments internacionals, dedicats a la conservació i preservació del patrimoni, com per exemple la declaració sobre la diversitat cultural de l'any 2001. El patrimoni natural i cultural, ja tenia els seus propis instruments, amb l'objectiu de protegir aquest espai.

Donada la importància de la cultura immaterial i el perill de perdre-la poc a poc, va fer que es creés aquesta convenció.

La globalització ha fet que durant les últimes dècades, tots ens assimilem més els uns als altres. Les tradicions canvien, com es lògic, però l'objectiu principal del programa per a la salvaguarda del patrimoni immaterial és que aquestes no es perdin.

El patrimoni cultural material és un traç que ens ajuda a comprendre la història, les arrels i ens hauria d'ensenyar a valorar el patrimoni.

El mateix passa amb el patrimoni cultural material i immaterial. De la mateixa manera que l'art es riquesa, el patrimoni immaterial també ho és.²⁹

²⁸ Batisse, M. (1982). The biosphere reserve: a tool for environmental conservation and management. *Environmental Conservation*, 9(2), 101-111; Uno. (09/12/2014). *Man and the Biosphere Reserves (MAB)*. <http://www.biodiversitya-z.org/content/man-and-the-biosphere-reserves-mab>. Pàgina web consultada el 15/05/2017.

²⁹ Arévalo, J. M. (2004). La tradición, el patrimonio y la identidad. *Revista de estudios extremeños*, 60(3), 930-933.

La Convenció per la salvaguarda del patrimoni cultural immaterial, també realitza una llista, que s'actualitza any rere any. L'objectiu d'aquesta és donar a conèixer el patrimoni cultural immaterial que existeix arreu del món. És cert que el patrimoni immaterial que passa a formar part d'aquesta llista guanya prestigi i en molts casos la gent sent curiositat per conèixer més sobre aquest tipus de patrimoni.

Com en la Convenció del patrimoni mundial, els països membres, presenten les seves candidatures i és el comitè el que s'encarrega d'estudiar-les una a una i decidir quines són les que seran acceptades.³⁰

A Catalunya tenim inscrits en la llista diferents exemples de patrimoni immaterial, com els castellers, la cuina mediterrània o la Patum de Berga. Aquest són béns immaterials, que no s'estan perdent, tot el contrari, són molts els béns inscrits en aquesta llista, que no necessiten ajuda per a la seva conservació. D'altres, però necessiten de l'ajuda i de la coneixença que els dona formar part d'aquesta llista.³¹

És el cas de la mort de moltes llengües; en molts casos la situació és alarmant. Degut a aquesta situació, la UNESCO va designar que el dia 21 de febrer seria el dia internacional de la llengua materna. Seria com un petit pas, amb l'objectiu de que els governs fessin front a la pèrdua sistemàtica de les llengües minoritàries. Hi ha llengües que encara es podrien salvar, però d'altres, per exemple la llengua Tinigua (Colòmbia) ja es considera completament perduda. Cap al 2014, tan sols quedaven dos parlant d'aquesta llengua. Malauradament, ja va ser massa tard per poder documentar-la i d'aquesta forma estimular a la població a aprendre-la.³²

No fa falta anar tant lluny per trobar exemples de llengües que estan o han estat en perill. L'occità, n'és un altre exemple. Els darrers anys la situació ha canviat, ja que és una llengua que comença a ser més estudiada i fins i tot més valorada.

³⁰ Unesco (2003). *Convención para la salvaguardia del patrimonio cultural inmaterial*. Paris. http://www.crespial.org/public_files/files/Convencion-Acuerdo-ReglamentosCRESPIAL.pdf.

³¹ Unesco (2017). *Explorar las listas del patrimonio inmaterial y el registro de buenas prácticas de salvaguardia*. <https://ich.unesco.org/es/listas?display=default&text=&inscription=0&country=00069&multinational=3&type=0&domain=0&display1=inscriptionID#tabs>. Pàgina web consultada el 25/05/2017.

³² Avellaneda Bermúdez, E. (23/02/201). El patrimonio inmaterial està en peligro de extinción. *El Espectador*. <http://www.elespectador.com/noticias/nacional/el-patrimonio-inmaterial-esta-peligro-de-extincion-articulo-476826>. Pàgina web consultada el 25/05/2017.

- Programa Memòria del món

L'objectiu d'aquest programa creat l'any 1992, és la protecció, conservació i divulgació del patrimoni documental. Aquest patrimoni, és aquell que reflecteix l'evolució de les societats humanes, el canvis socials com també de mentalitat, pot anar des de mapes antics, homilies fins a fotografies. Aquest tipus de patrimoni és de gran importància per a la humanitat, ja que ens dóna i ens ha donat a conèixer com érem abans. La importància de cadascun depèn tant del contingut que hi trobem, aquest pot ser important per conèixer com era la societat, un país en concret, una llengua perduda...

Cert és que molts d'aquest patrimoni documental, és un bé molt important tant per la informació que hi trobem, com també el suport utilitzat, les il·lustracions, com per exemple els beatus de l'edat mitjana. Com a patrimoni documental tenim també pel·lícules o fotografies. Si haguéssim perdut l'oportunitat de conèixer "La sortie de l'usine" dels germans Lumière, considerada l'inici del cinema, no haguéssim pogut saber quines havien sigut les arrels del setè art.

Al llarg de la història hem anat perdent patrimoni documental, les raons poden ser tan varies com la destrucció deliberada d'aquest, la mala conservació, els pillatges, la destrucció causada per reaccions químiques, mala conservació... Aquest tipus de patrimoni, podríem dir que és el més fràgil. Actualment, el trobem tant en biblioteques, museus o arxius històrics.

Com en els exemples anteriors de convencions, l'any 1997 es va crear la llista del patrimoni documental. La funció d'aquesta, és la mateixa que les anteriors. L'estat espanyol té varis béns documentals inscrits, entre ells hi trobem, per exemple el tractat de Tordesillas o el llibre del Sindicat Remença.

En més de 60 països s'han anat creant comitès nacionals de la memòria del món. Els objectius són protegir el patrimoni documental a nivell nacional o regional. Cada comitè pot seguir les seves pròpies normes, però han de seguir unes premisses, per poder utilitzar el nom i el logotip del programa de la memòria del món de la UNESCO.

El comitè ha d'estar format per experts, per tal d'assegurar que tots els projectes o activitats dutes a terme, no seran perjudicials pel patrimoni.

Els comitès nacionals també han de treballar per la divulgació i protecció del patrimoni documental, treballant amb organitzacions tan governamentals com no-governamentals.

Avui en dia, podem parlar també de la producció del patrimoni digital; des de l'any 2003, també s'estan prenent mesures per protegir el patrimoni documental digital. En temps passats, els suports utilitzats varen anar variant i millorant, la digitalització, es podria considerar com l'evolució dels primers béns documentals.

El patrimoni del que gaudim, a vegades ens pot semblar il·limitat, però no és així, és limitat i molt fràgil. Amb aquestes convencions i programes, es pot fer arribar lluny el missatge que la UNESCO ens vols donar des de fa molt temps: el patrimoni forma part de les nosaltres, i com si d'un infant es tractés, necessita de la nostra estima, respecte i protecció.³³

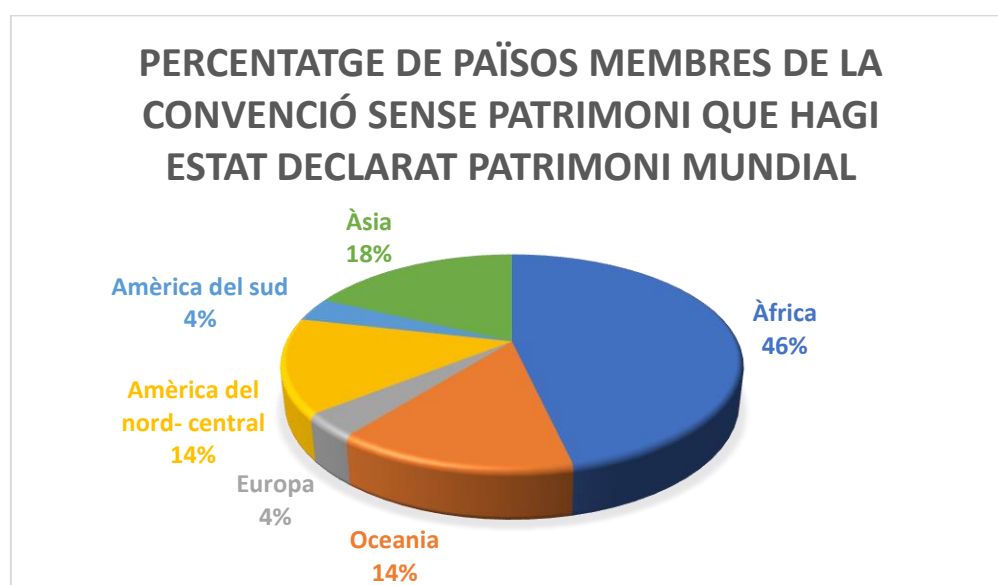
³³ Unesco (2017). *Programa Memoria del Mundo (MoW): Preservando el patrimonio documental*. <http://www.unesco.org/new/es/santiago/communication-information/memory-of-the-world-programme-preservation-of-documentary-heritage/> . Pàgina web consultada el 27/05/2017; Unesdoc. (2013). Protecting and Promoting Global Recorded Knowledge.Codi: CI-2013/WS/6, catàleg nº 224658. Paris.; MECD. *Patrimonio Documental Español en el Registro de la Memoria del mundo*. <https://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/areas-cultura/archivos/mc/registro-memoria-unesco/portada.html>. Pàgina web consultada el 27/05/2017

6. Anàlisi de les declaracions

Com hem dit abans, Actualment, són 193 els països membres de la convenció del patrimoni mundial.

No tots els països que s'han adherit a la convenció tenen béns declarats patrimoni mundial. Actualment són 28 els països membres sense que cap bé hagi sigut inscrit en la llista del patrimoni mundial.

Si dividim en sis regions: Amèrica del nord i central, Amèrica del sud, Europa, Àfrica Àsia i Oceania, la zona amb el major nombre de països sense patrimoni mundial és Àfrica.

La majoria d'aquests països han intentat varies vegades que algun del seus béns formessin part del patrimoni de la humanitat, però el comitè, ha anat decidint no incloure les seves candidatures.

Si parlem, per exemple, d'Angola, actualment forma part dels països sense patrimoni de la humanitat. Han estat 14 les candidatures que aquest país ha presentat: 11 varen ser presentades l'any 1996 i 3 l'any 2017. Aquestes 3 últimes candidatures potser seran acceptades. La pròxima convenció se celebrarà el proper mes de juliol de 2017, i podrem conèixer el resultat.³⁴

³⁴ Unesco (2017). *States Parties*. <http://whc.unesco.org/en/statesparties/> Pàgina web consultada el 26/06/2017

D'entre tots els 193 països membres , el que té més béns inscrits és Itàlia amb 51 espais, amb 48 el segueix la Xina i en tercera posició hi trobem Espanya amb 45 béns inscrits.

En la següent taula es mostren els 10 primers països amb més patrimoni mundial declarat.

Rang	País	Llocs Culturals	Llocs Naturals	Llocs Mixtes	Total
1.	Itàlia	47	4	0	51
2.	Xina	34	10	4	48
3.	Espanya	40	3	2	45
4.	França	37	3	1	41
5.	Alemanya	38	3	0	41
6.	Índia	27	7	1	35
7.	Mèxic	27	6	1	34
8.	Regne Unit	25	4	1	30
9.	Rússia	16	10	0	26
10.	Estats Units	10	12	1	23

35

Alguns dels 10 països amb més declaracions de patrimoni mundial, es tracta de països de grans dimensions i molts contrastes tant culturals com naturals. D'altres però no es distingeixen per tenir una gran superfície ni una gran diversitat cultural.

Com tota la resta dels països membres, han de seguir les mateixes normes, i per tots i cadascun dels béns inscrits es varen haver de presentar una candidatura individual i seguir el mateix procés que la resta de candidatures presentades.

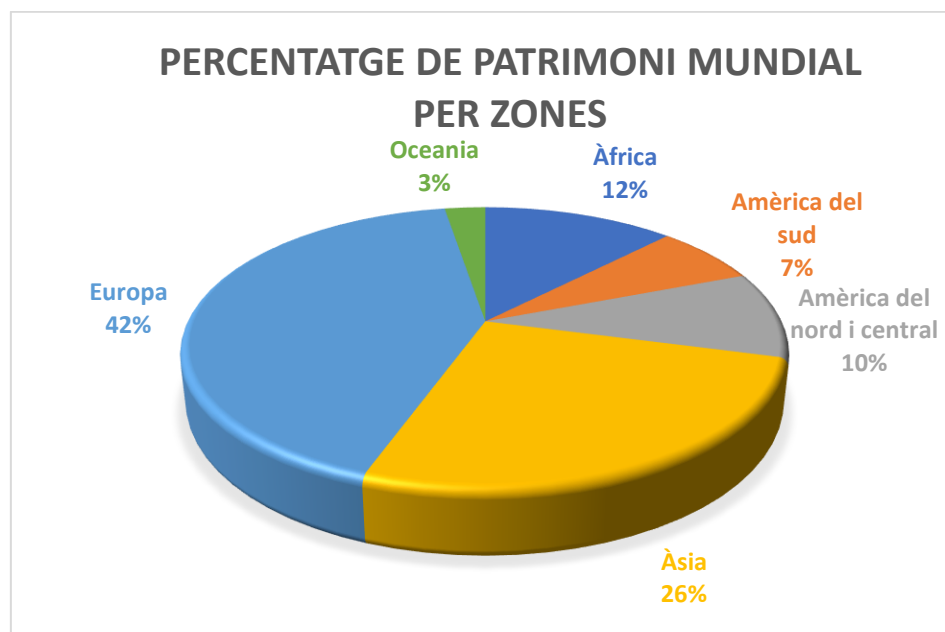
La llista s'ha anat fent més llarga any rere any, i els països del "top 10", també hi han col·laborat.

³⁵ Sousa,G. (2017). Countries with the most UNESCO World Heritage Sites. *Worldatlas*. <http://www.worldatlas.com/articles/countries-with-the-most-unesco-world-heritage-sites.html>. Pàgina web consultada el 24/06/2017.

Els darrers béns inscrits dels 10 països amb més patrimoni de la humanitat, són els següents:

País	Any	Nom de l'espai
Itàlia	2015	Edificis de Palerm i les catedrals de Cefalù i Monreale.
Xina	2016	Paisatge cultural d'art rupestre de Zuojiang Huashan
Espanya	2016	Conjunt de Dòlmens d'Antequera
França	2015	Vinyes de Borgoña.
Alemanya	2014	Abadia de Corvey
Índia	2016	Zona arqueològica de Nalanda
Mèxic	2015	Sistema hidràulic de l'aqüeducte Padre Tembleque
Regne Unit	2015	El pont de Forth
Rússia	2014	Conjunt històric i arqueològic de Bolgar.
Estats Units	2015	Parc Històric nacional San Antonio Missions

En els cinc continents, hi ha països amb béns inscrits en la llista del patrimoni mundial. Fent una divisió en 6 diferents regions, per tal de conèixer quines són les zones amb més patrimoni mundial, aquests són els percentatges que obtenim:

De les sis zones, en les que hem dividit el territori mundial, la zona amb més béns inscrits, amb 466 espais culturals, naturals o mixtes, és Europa. En segon lloc amb 294 és Àsia, el tercer lloc és per a Àfrica, el continent amb més països del món, però on hi ha tan sols 137 béns inscrits. Amèrica del nord i Amèrica central amb 111, ocupen la 4 posició. Amèrica del sud, actualment té 76 béns declarats patrimoni mundial i en l'últim lloc, Oceania, com a el continent amb menys països, actualment té 29 espais que hagin sigut declarats patrimoni mundial.³⁶

No és casualitat que Europa sigui la zona amb més patrimoni declarat d'interès universal. A més dels criteris tècnics, d'autenticitat o importància per a la humanitat hi ha altres criteris que influeixen en el moment de fer les declaracions. Aquests criteris són per exemple, econòmics o d'influència política. Europa té moltes més declaracions que la resta del món, això pot ser degut a varies raons, com que Europa gaudeix dels recursos necessaris per treballar en el procés previ i posterior a les declaracions i potser també perquè Europa té molts més espais susceptibles de formar part de la llista del

³⁶ Unesco. *World Heritage List Statistics*. <http://whc.unesco.org/en/list/stat#d1>. Pàgina web consultada el 24/06/2017.

patrimoni mundial, però podria ser que el fet que ha influït més és que no s'hagi trobat un consens comú per entendre el que és el valor universal donat que avui en dia encara entenem aquest valor universal des de la perspectiva occidental.

Per tal d'evitar aquest desequilibri, l'any 2002, durant la convenció celebrada a Budapest, el comitè va començar a buscar solucions per trobar un equilibri i que totes les zones del món quedessin representades en la llista d'una forma més equitativa. Entre les solucions proposades, una d'elles era la demanda als estats amb més patrimoni mundial que no presentin tantes candidatures.³⁷

És interessant també, saber quins són els països de cada zona amb major nombre de béns inscrita a la llista del patrimoni mundial.

En les següents taules, hi ha indicat quins són els 10 països amb més béns en cada zona. En el cas, d'Oceania, només apareixen 5 països, donat que la resta del continent només tenen un bé o no en tenen cap.

³⁷ Yáñez Martínez, C. (2015). La redefinición del valor universal excepcional y el futuro de la Lista del Patrimonio Mundial. *e-rph-Revista electrónica de Patrimonio Histórico*, 6 ,3-24.

Àfrica:³⁸

Rang	País	Llocs Culturals	Llocs Naturals	Llocs Mixtes	Total
1.	Etiòpia	8	1	0	9
2.	Marroc	9	0	0	9
3.	Àfrica del sud	4	3	1	8
4.	Tunísia	7	1	0	8
5.	Algèria	6	0	1	7
6.	Egipte	6	1	0	7
7.	Senegal	5	2	0	7
8.	Tanzània	3	3	1	7
9.	Kenia	3	3	0	6
10.	República democràtica del Congo	0	5	0	5

Amèrica del Nord i Amèrica Central:³⁹

Rang	País	Llocs Culturals	Llocs Naturals	Llocs Mixtes	Total
1.	Mèxic	27	6	1	34
2.	Estats Units	10	12	0	23
3.	Canadà	8	10	0	18
4.	Cuba	7	2	0	9
5.	Panamà	2	3	0	5
6.	Costa Rica	1	3	0	4
7.	Guatemala	2	0	1	3
8.	Hondures	1	1	0	2
9.	Nicaragua	2	0	0	2
10.	Antigua i Barbuda	1	0	0	1

³⁸ *Ibíd*,34.

³⁹ *Ibíd*,34.

Amèrica del Sud:⁴⁰

Rang	País	Llocs Culturals	Llocs Naturals	Llocs Mixtes	Total
1.	Brasil	13	7	0	20
2.	Perú	8	2	2	12
3.	Argentina	6	4	0	10
4.	Colòmbia	6	1	0	7
5.	Bolívia	6	1	0	7
6.	Equador	3	2	0	5
7.	Veneçuela	2	1	0	3
8.	Surinam	1	1	0	2
9.	Uruguai	2	0	0	2
10.	Paraguai	1	0	0	1

Àsia:⁴¹

Rang	País	Llocs Culturals	Llocs Naturals	Llocs Mixtes	Total
1.	Xina	35	11	4	50
2.	Índia	27	7	1	35
3.	Rússia	16	10	0	26
4.	Iran	20	1	0	21
5.	Japó	16	4	0	20
6.	Turquia	14	0	2	16
7.	República de Corea	11	1	0	12
8.	Israel	9	0	0	9
9.	Indonèsia	4	4	0	8
10.	Sri Lanka	6	2	0	8

⁴⁰ Ibíd,34.

⁴¹ Ibíd,34.

Europa:⁴²

Rang	País	Llocs Culturals	Llocs Naturals	Llocs Mixtes	Total
1.	Itàlia	47	4	0	51
2.	Espanya	40	3	2	45
3.	França	38	3	1	42
4.	Alemanya	38	3	0	41
5.	Regne Unit	25	4	1	30
6.	Grècia	16	0	2	18
7.	Portugal	14	1	0	15
8.	Suècia	13	1	1	15
9.	Polònia	13	1	0	14
10.	Bèlgica	12	0	0	12

Oceania:⁴³

Rang	País	Llocs Culturals	Llocs Naturals	Llocs Mixtes	Total
1.	Austràlia	3	12	4	19
2.	Nova Zelanda	0	2	1	3
3.	Fiji	1	0	0	1
4.	Kiribati	0	1	0	1
5.	Illes Marshall	1	0	0	1

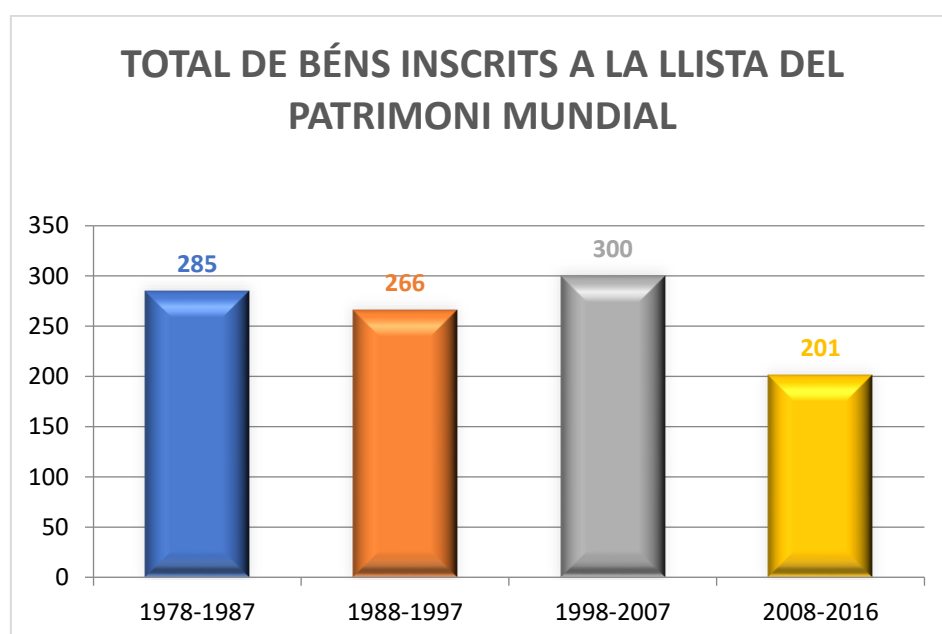
Podem observar en les taules anteriors, que els 10 països de cada zona amb més patrimoni declarat de valor universal, en el cas d' Europa i Àsia, els cinc primers països de la llista, tenen més de 15 béns inscrits dins de les seves fronteres. Per l'altre part, la resta de zones geogràfiques com per exemple Àfrica, veiem que el país amb més patrimoni mundial, Etiòpia, té menys béns que el desè país d'Europa (Bèlgica). Si seguim amb aquest exemple entenem que no sempre els països de grans dimensions han de tenir més

⁴² Ibíd,34.

⁴³ Ibíd,34.

declaracions de patrimoni de la humanitat que la resta per les raons de les que n'hem parlat anteriorment.

Des de 1978, primer any en que es van inscriure els primers béns patrimoni de la humanitat, fins a dia d'avui se n'han inscrit un total de 1.052, repartits en els cinc continents. Cada any ha sigut diferent el nombre del béns inscrits, en el següent gràfic es mostra el total de béns inscrits a la llista del patrimoni mundial per dècades. L'últim període, però és de 9 anys, donat que encara en el moment de redactar aquest treball no s'ha fet públic quines són les candidatures acceptades aquest any 2017.

Segons aquesta informació, podem constatar que el nombre de candidatures acceptades durant les primeres dècades és relativament similar. Trobem més diferència en l'últim període, però manquen els béns que s'inscriuran aquest 2017, per tant podem suposar que el nombre de béns inscrits durant la dècada de 2008- 2017, s'ajustarà i serà una xifra similar a la de les altres dècades.⁴⁴

No podem oblidar la llista del patrimoni mundial en perill. Com hem vist actualment són 55 els béns inscrits, aquest es troben repartits en 33 països.

⁴⁴ Unesco (2017). *Total number of properties inscribed per year (cumulative)*. <http://whc.unesco.org/en/list/stat#d1> . Pàgina web consultada el 25/06/2017.

A continuació, es pot veure els 9 països amb major nombre de patrimoni de la humanitat en perill:

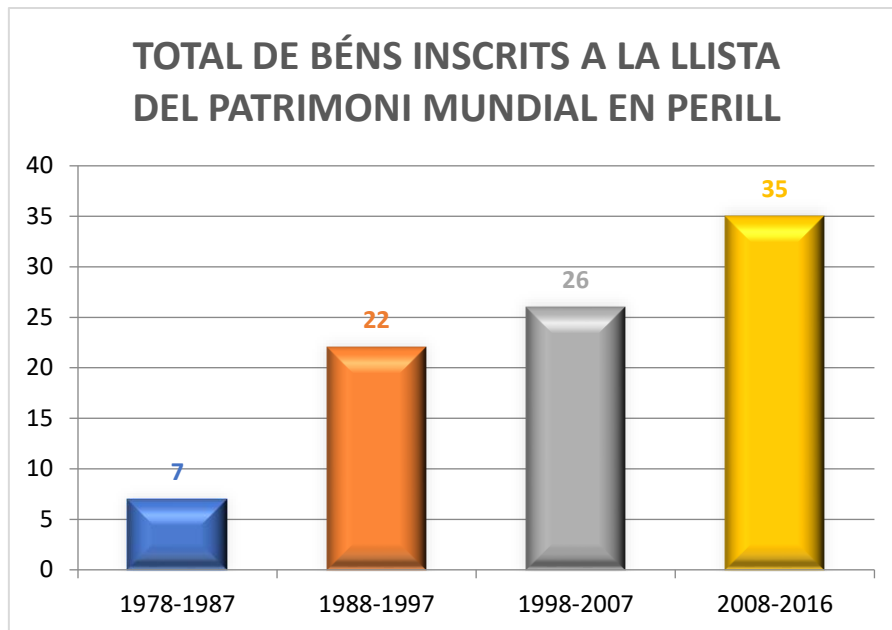
Rang	País	Llocs Culturals	Llocs Naturals	Llocs Mixtes	Total
1.	Síria	6	0	0	6
2.	Rep. Democràtica del Congo	0	5	0	5
3.	Líbia	5	0	0	5
4.	Iraq	3	0	0	3
5.	Mali	3	0	0	3
6.	Iemen	3	0	0	3
7.	Afganistan	2	0	0	2
8.	Costa d'Ivori	0	2	0	2
9.	Palestina	2	0	0	2

Donat que la resta de països tenen un bé inscrit, en la llista només hi consten els 9 primers.⁴⁵

Com podem observar, la majoria dels països amb més patrimoni en perill, afronten actualment conflictes armats. Potser el de més actualitat és la deplorable situació que està vivint Síria. Amb aquestes dades, podem arribar a la conclusió que els conflictes armats són el primer factor que posa en perill el patrimoni mundial.

El període en que més béns van ser considerats patrimoni de la humanitat en perill ha sigut els últims 9 anys.

⁴⁵ Unesco. (2017). *List of world heritage in danger*. <http://whc.unesco.org/en/danger/>. Pàgina web consultada el 25/062017

El segon període amb major nombre de béns en perill va ser: 1998 al 2007. Els dos períodes amb menor nombre varen ser: 1988-1997 i 1978-1987. Si observem la gràfica podem veure com cada vegada hi ha més elements de la llista del patrimoni mundial en perill.

Si el comitè ho troba adient, pot decidir eliminar patrimoni de la llista dels béns en perill. L'any 2006, va ser quan es varen eliminar més patrimoni d'aquesta llista.⁴⁶

6.1 Les declaracions a l'estat espanyol

Si parlem del cas d'Espanya, va ser l'any 1982, quan va acceptar la convenció i va passar a ser un dels estats membres. Com he comentat anteriorment, és el tercer país del món amb més béns declarats patrimoni mundial.

Espanya ha anat presentant candidatures per a diferents espais, i algunes d'aquestes varen ser acceptades. D'aquesta manera, l'any 1984 els primers espais patrimonials d'Espanya varen ser inclosos en la llista del patrimoni mundial. Entre els primers espais de l'estat espanyol hi trobem per exemple: el parc Güell o la casa Milà obres de l'arquitecte català Antoni Gaudí.

⁴⁶ Unesco (2017). *Number of world heritage properties inscribed each year*. <http://whc.unesco.org/en/list/stat#s7> . Pàgina web consultada el 25/06/2017.

Aquesta primera declaració de les obres d'Antoni Gaudí va augmentar l'any 2005, i s'hi van incloure obres com la casa Batlló, la casa Vicens o la Sagrada Família. Catalunya, és la tercera comunitat autònoma de l'estat espanyol amb més patrimoni declarat patrimoni de la humanitat.⁴⁷

Actualment són 45 els béns patrimoni de la humanitat d'Espanya. L'últim en incorporar-se va ser el conjunt de Dòlmens d'Antequera.

En la llista que presentem a continuació apareix el nombre de béns inscrits per comunitat autònoma, per períodes de 10 i 9 anys. Hem de tenir en compte que divers patrimoni és compartit entre varies comunitats o altres països, com per exemple, les coves d'Altamira i l'art rupestre, bé protegit, compartit entre Euskadi i Astúries.

En la llista hi consten tots els béns, els que són compartits entre varies comunitats, consten en totes dues, per tant si fem la suma de totes les xifres fetes constar en ella, ens dona un nombre més elevat.

Un altre fet a tenir en compte, és que varis espais varen ser inscrits un any i anys després es varen fer canvis o s'hi van afegir més elements, com en l'exemple el cas ja esmentat de les obres de Gaudí, inscrits l'any 1984 i la llista va augmentar l'any 2015 o un altre exemple seria, el parc de Doñana, inscrit l'any 1994 i que el 2005 va augmentar l'espai protegit.

⁴⁷ MEC (2016). *Bienes declarados patrimonio mundial*. <http://www.mecd.gob.es/mecd/cultura-mecd/areas-cultura/patrimonio/mc/patrimoniomundial/bienes-declarados/por-ano-de-inscripcion.html>. Pàgina web consultada el 07/02/2017; Bernardo, A. (24/08/2015). Espectaculares rincones que dan a España la "medalla de bronce" en el patrimonio de la humanidad. *Hipertextual*. <https://hipertextual.com/2015/08/patrimonio-de-la-humanidad-espana>. Pàgina web consultada el 07/02/2017.

En la llista hi consta només la primera data en la que varen ser inscrits els béns.

Comunitat autònoma	1978-1987	1988-1997	1998-2007	2007-2016
Andalusia	1	3	2	1
Aragó	1	2	1	0
Astúries	2	0	0	1
Balears	0	0	1	2
Canàries	1	0	1	2
Cantabria	1	0	0	1
Castella-la manxa	1	1	1	1
Castella i Lleó	3	3	2	0
Catalunya	1	2	3	0
Comunitat de Madrid	1	1	1	0
Comunitat de València	0	1	2	0
Comunitat de Murcia	0	0	1	0
Euskadi	1	0	1	1
Extremadura	1	2	0	0
Galícia	1	1	1	2
La Rioja	0	2	0	1
Navarra	0	1	0	0
Total	15	19	17	12

Com podem observar, totes les comunitats autònomes tenen patrimoni de la humanitat en el seu territori. Les comunitats que comparteixen béns amb altres països són Aragó, Castella i Lleó i Castella-la Manxa. Aragó comparteix amb França el bé mixt Pirineus-Mont perdut. Castella-la Manxa comparteix el patrimoni de Mercuri, Almadén i Idrij, amb Eslovènia. I per

últim, Castella i Lleó comparteix amb Portugal els llocs d'art rupestre de la vall del Coa i Siega Verde.⁴⁸

Anteriorment he citat que un dels objectius actuals de la convenció seria equilibrar el nombre de declaracions en totes les zones del món. España, com a tercer país amb més béns inscrits a la llista del patrimoni mundial, segons el que demana la convenció hauria de alentir o disminuir el nombre de candidatures presentades. Sembla ser que aquest no és l'objectiu d'Espanya donat que hi ha inscrits 103 béns en la llista provisional, és a dir les candidatures presentades fins aleshores que encara no han estat declarades patrimoni mundial. Aparentment España no vol renunciar a continuar engrandint el seu palmarès donat que durant els darrers anys, España ha continuat presentant candidatures, l'any 2017, España te la intenció de considerar la nominació de dos espais.⁴⁹

⁴⁸ *Ibíd*,34.

⁴⁹ Unesco. (2017). *Tentative list*. <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/> Pàgina web consultada el 17/07/2017.

7. Problemàtiques

En els anteriors capítols he citat diversos problemes que han sorgit amb el patrimoni mundial en diversos països. He citat per exemple, l'únic bé que fins ara ha estat eliminat de la llista del patrimoni mundial, sense que el país on s'hi troba hi estigues d'acord. En aquests cinquè capítol, tractarem altres problemàtiques que han sorgit. Les causes que afecten al patrimoni poder ser diverses i en tractarem específicament les següents: Desastres naturals, turisme desmesurat i els conflictes armats.

Com podem veure, la majoria dels problemes que afecten al patrimoni mundial són causats per la mà de les persones i ha de ser aquestes també les que han de trobar les solucions adients per a cada cas.

En molts casos, l'ajuda internacional és útil a l'hora que necessària; en alguns casos els països poden actuar lliurement, però en altres la perillositat de diverses zones impedeix que la cooperació entre els països sigui possible.

7.1. Patrimoni afectat per desastres naturals

Els desastres naturals, malauradament són inevitables i en molts casos devastadors. El pitjor d'aquestes desgràcies és la pèrdua de vides humanes, però el patrimoni també és afectat.

Potser el cas més conegut és el de Pompeia. L'erupció del Vesuvi l'any 79 aC va provocar que tota la ciutat quedés enterrada i esborrada del mapa. Aquest fenomen natural va provocar una gran catàstrofe, en el que la majoria dels seus habitants varen morir i tots els béns varen quedar sepultats sota les cendres.

Tenim la gran sort, de que molt d'aquest patrimoni ha arribat als nostres dies i hem pogut ser coneixedors de l'esplendor que en el seu dia va tenir la ciutat de Pompeia.

La ciutat va restar desapareguda, fins que al segle XVIII es varen trobar els primers indicis de que allà hi havia hagut Pompeia.

Després de segles d'excavacions, la ciutat va tornar a ressorgir i avui ens fascina tant per la seva història com per la seva bellesa.

La zona arqueològica de Pompeia, va ser declarada patrimoni de la humanitat l'any 1997 i des d'aleshores són molts els turistes que la visiten

cada any, de mitjana unes 35.000 persones al dia.⁵⁰ Des del moment en el que la zona arqueològica de Pompeia va ser inscrita en la llista del patrimoni mundial, la convenció ha advertit sobre els perills presents en aquesta zona i controla que les actuacions que es duuguin a terme en tots els béns que conformen la zona arqueològica i els seus voltants, siguin adequades i que causin el mínim impacte en el patrimoni.

El primer avís de la convenció a les autoritats italianes va ser l'any 2013, quan el comitè va decidir alertar del gran perill que corrien els espais que conformen el centre històric de Pompeia. L'estat de conservació no era el millor i algunes parts de la ciutat ja se n'havien ressentit. Per exemple, l'any 2010, es va esfondrar la domus dels Gladiadors, l'edifici on s'hi entrenaven els atletes de l'antiga ciutat de Pompeia. I l'any 2011 també es van haver de lamentar pèrdues, quan un mur de la casa del Moralista va caure.

En l'últim informe presentat per Itàlia el passat 1 de desembre de 2016, es mostra una millora en el pla de conservació i restauració del centre arqueològic.⁵¹

La convenció, però, no deixa d'insistir en el fet que s'ha de continuar en aquesta línia i demanen a Itàlia un nou informe valorant la situació i explicant tots els canvis i millores dutes a terme. Aquest nou informe haurà de ser presentat l'1 de desembre de 2018, per tal de que pugui ser examinat pel comitè en la reunió que se celebrarà l'any 2019.⁵²

La ciutat de Florència (Itàlia), va patir unes greus inundacions l'any 1966. Anys més tard, exactament el 1982, el seu centre històric va ser declarat patrimoni mundial.

Les inundacions varen tenir lloc entre el 3 i el 5 de novembre de 1966. Gran part del nord d'Itàlia es va veure afectat, però va ser a Florència on aquest desastre natural va causar més pèrdues en el patrimoni cultural.⁵³

Varen ser varis els danys que va patir la ciutat, entre ells hi ha per exemple la inundació de la biblioteca nacional, on en els baixos s'hi conservaven

⁵⁰ (06/05/2015). Pompeya plantea limitar el numero de turistas. *La Vanguardia*. <http://www.lavanguardia.com/viajes/20150506/54431071460/pompeya-plantea-limitar-numero-turistas.html> Pàgina web consultada el 30/03/2017

⁵¹ Wallace, A. (2013). Presenting Pompeii: Steps towards Reconciling Conservation and Tourism at an Ancient Site. *Papers from the Institute of Archaeology*, 22.

⁵² UNESCO. *Archeological Areas of Pompei*. <http://whc.unesco.org/en/soc/3578> Pàgina web consultada el 30/03/2017

⁵³ Malaguzzi, O., Grossi, G., Buzzi, A., Ranzi, R., & Buiza, R. (2006). The 1966 "century" flood in Italy: A meteorological and hydrological revisitation. *Journal of Geophysical Research: Atmospheres*, 111.

alguns manuscrits antics de gran importància, sota les aigües del riu Arno. Arran de la situació que es va viure a Florència, i la por de que una situació similar es pogués produir en altres indrets, es va constituir la Conferència Internacional de Florència. L'objectiu era discutir quines havien de ser les mesures de previsió davant dels desastres naturals i quins havien de ser els processos adients per a la reconstrucció de les ciutats amb un gran volum de patrimoni. S'arribava a la conclusió que són molts els factors que fan que la reconstrucció sigui més ràpida o més lenta, com poden ser factors econòmics, depenent si la catàstrofe ha sigut en un país desenvolupat o subdesenvolupat.

Per tal de prevenir els danys que poden ser causats per les catàstrofes naturals, és necessari un equip multidisciplinari des d'arquitectes, geòlegs o historiadors, entre d'altres, que ha d'estudiar la zona, els possibles desastres que podrien ocórrer, quines mesures es poden prendre per tal de protegir el patrimoni i també disposar d'un pla de recuperació en el cas de que el desastre hagués deteriorat el patrimoni.

Com he citat anteriorment, en la conferència de Florència el que es pretén es prevenir els efectes de les catàstrofes naturals. Podria dir que Itàlia no va prendre les mesures correctes per tal de protegir les seves ciutats davant l'aparició d'un nou sisme, com s'ha vist en casos recents. Si continuem amb el cas d'Itàlia, anys després de les inundacions de Florència, varen ser altres béns culturals molt importants com la basílica de Sant Francesc d'Assis, els que van ser víctimes d'un terratrèmol, l'any 1997. Aquesta basílica va ser inscrita l'any 2000 en la llista del patrimoni mundial degut a la seva gran riquesa tant històrica com artística. El fet que hagués patit danys durant el terratrèmol, va fer també que la convenció li donés més importància, ja que aquest fet es podria tornar a repetir, i trobant-se en la llista del patrimoni mundial, segons la teoria, fa que tant el govern italià com els altres estats membres de la convenció estiguin molt més en alerta.

La part més afectada de la basílica varen ser els frescos de Giotto. Degut al terratrèmol, els frescos van quedar reduïts a petites peces; després de més de cinc anys de feina de diferents experts, aquests frescos varen poder ser col·locats en el seu antic emplaçament. Altres parts de l'estructura varen ser restaurades i a dia d'avui són poques les traces dels danys causats pel sisme.

Un equip multidisciplinari es va encarregar de la restauració de tota la basílica. Hi havia dos grans equips de treball, un s'ocupava de la restauració de l'edifici i l'altre de la restauració dels frescos.

Actualment la basílica de Sant Francesc d'Assis es troba en bon estat i continua formant part de la llista del patrimoni mundial.⁵⁴

Si continuem en Europa, l'any 2002, les inundacions sofertes al centre d'Europa varen causar també destrosses en diversos béns culturals declarats.

Aquestes inundacions varen tenir lloc durant el mes d'agost de 2002. Les crescudes dels rius Danubi, Elba i Vltava, entre d'altres, varen acabar amb nombroses vides i també varen provocar danys molts importants al patrimoni de la zona.

Varen ser molt nombroses les ciutats i pobles afectats per aquesta catàstrofe, entre ells Dresden, ciutat que en aquell moment formava part de la llista del patrimoni mundial, es va veure amenaçada i afectada. El nivell del riu va sobrepassar totes les expectatives i el centre històric de la ciutat va quedar inundat, com ja he citat en capítols anteriors, la vall de l'Elba de Dresden va ser eliminada de la llista del patrimoni mundial. Durant les inundacions de l'estiu de 2002 alguns edificis, com l'opera Samper, es van veure afectats. Varis museus de la ciutat també van patir les conseqüències de les riuades, i moltes obres van haver de ser evacuades d'urgència per tècnics professionals, policies o voluntaris. Afortunadament, gràcies a la rapida reacció dels professionals cap de les importants obres es van veure afectades. Algunes de les obres més grans que es trobaven en els pisos inferiors dels museus afectats de Dresden, van haver de ser penjades amb cordes al sostre i per sort, l'aigua no va arribar a un nivell que les pogués afectar.

Una bona i rapida actuació, en moltes ocasions és de gran importància per a la protecció del patrimoni.⁵⁵

La república Txeca va ser, el país més afectat per les mateixes inundacions. Varen ser varis els espais culturals afectats. Per exemple, el centre històric de Cesky Krumlov, ciutat inscrita en la llista del patrimoni mundial l'any 1992, situada a prop de la frontera amb Àustria, es troba situada en una zona

⁵⁴ Basile, G. (2004). Debate e Inversigación: Restauración e interdisciplinarietà. *Revista PH*,50.

⁵⁵ Riding, Al. Dresden, Battered by Elbe, Fights to preserve its heritage. *The New York Times*. <http://www.nytimes.com/2002/08/16/world/dresden-battered-by-elbe-fights-to-preserve-its-heritage.html> Pàgina web consultada el 08/04/2017.

on les inundacions solen ser habituals, però les inundacions de l'any 2002 varen ser inesperades donada la rapidesa de la situació. Les conseqüències varen ser més greus, donat el nombre de béns afectats.⁵⁶

La ciutat de Praga, inscrita en la llista del patrimoni mundial també l'any 1992, també es va veure afectada, el casc antic va estar inundat, les peces d'art de les parts subterrànies dels museus van haver de ser canviades de lloc. La força de l'aigua, feia pensar que acabaria amb el famós pont de Carles del segle XIV, però un cop més no es va haver de lamentar el que hagués estat una gran pèrdua. Cert és que el centre històric de Praga va quedar en força mal estat després de les inundacions.

En la convenció de l'any 2003, la República Txeca va demanar ajuda internacional per dur a terme la restauració del centre històric de Praga i del centre històric de Cesky Krumlov. Aquesta demanda va ser aprovada pel comitè de la convenció del patrimoni mundial el dia 14 de febrer de 2003. El total de l'ajuda econòmica va arribar aproximadament uns 50.000 USD. A dia d'avui no s'observen rastres de les inundacions de l'any 2002. La convenció continua fent un seguiment de les zones afectades, com ho fa amb tots els altres béns inscrits.⁵⁷

7.2 Patrimoni mundial afectat pel turisme

Un altre perill per al patrimoni és la excessiva aflluència de turistes. La massificació i sobreexplotació del patrimoni, convertit en un aparador pels turistes pot causar danys irreparables per als centres culturals d'arreu del món. Malauradament, aquest és un problema que han de fer front molts països, el nombre de casos és molt nombrós, però en parlarem d'algun d'ells. Els béns culturals i naturals arreu del món, estan patint els efectes negatius del turisme de masses. L'objectiu de la llista del patrimoni mundial era el de la conservació i respecte envers al patrimoni, però el que ha provocat, pot ser negatiu per aquest.⁵⁸

⁵⁶ Nedvěďová, K. (2013). Cultural Heritage and Flood Need of Interdisciplinarity. *Journal of Water Resource and Protection*, 5(04), 21. Doi: <http://dx.doi.org/10.4236/jwarp.2013.54A004>.

⁵⁷ Unesco (2003). *International Assistance*. <http://whc.unesco.org/en/intassistance/1628> Pàgina web consultada el 08/04/2017

⁵⁸ Leung, Yu-Fai (2001). Environmental impacts of tourism at China's World Heritage Sites: Huangshan and Chengde. *Tourism Recreation Research*. 26, 117-122.

El turisme pot ser quelcom molt positiu per a les persones que decideixen viatjar o visitar llocs tan culturals com naturals, ja que suposa acostar-se a cultures diverses. Tots coneixem molt bé que viatjar i conèixer el ric patrimoni mundial ens fa ser més curiosos i aprenem cada dia més del que ens ofereix la cultura. El problema recau en que aquest turisme desitjós de visitar el patrimoni mundial, en algunes circumstàncies pot ser perjudicial per aquest.

Si no es prenen les mesures adequades podria ser que la llista del patrimoni mundial sigui més perjudicial pels béns que no pas beneficiós, donat que després de les declaracions, molts espais patrimoni de la humanitat han de prendre mesures per combatre els problemes que comporta una excessiva càrrega de visites.⁵⁹

Com ja hem comentat, els centres històrics, o béns històrics inscrits en la llista esdevenen les principals destinacions dels turistes arreu del món, la desconeixença, el vandalisme, la mala fe o simplement la sobreexplotació del patrimoni, com si d'un parc d'atraccions es tractés, ha fet que espais com per exemple les coves d'Altamira o el Machu Picchu, entre molts d'altres comencin o ja corrin perill degut al turisme.

Ens trobem davant d'un problema més greu del que pot semblar, perquè la solució per a evitar els danys que causa el turisme es podria regular però els interessos econòmics són molt grans.

Si parlem per exemple d'Egipte, anteriorment havia sigut un dels països amb més visitants del món, actualment, però, els problemes polítics i la perillositat de la zona han fet que el turisme hagi disminuït. Amb la situació de crisi en la que es troba submergit el país, no hi ha prou ingressos provinents del turisme per dur a terme tasques de restauració.

Amb aquest exemple, veiem que el turisme és l'enemic, però alhora, en alguns casos, també necessari per al patrimoni.

Si ens cenyim a la idea de la que hem anat parlant fins ara, el turisme pot afectar al patrimoni des de diferents punts de vista, en espais naturals augmenta l'erosió, la contaminació i un ús fraudulent dels espais naturals.

⁵⁹ Gössling, S. (2017). Tourism, tourist learning and sustainability: an exploratory discussion of complexities, problems and opportunities. *Journal of Sustainable Tourism*. 25,1-15. doi: 10.1080/09669582.2017.1349772.

En els espais culturals, el turisme pot provocar desgast dels materials, perill de que el patrimoni pateixi un acte vandàlic, entre d'altres.

Un dels casos on el patrimoni està sent afectat negativament per l'afluència de turistes és la ciutat i la llacuna de Venècia, que formen part de la llista del patrimoni mundial des de l'any 1987. El problema al que ha de fer front ara la ciutat és el nombre desmesurat de turistes que la visiten cada dia, que ha fet que la ciutat esdevingui quasi únicament un centre turístic.

L'any 2016, el comitè de la convenció, va advertir al govern Italià, anunciant que s'havien de prendre mesures per controlar el flux de turistes al centre històric de la ciutat de Venècia, sinó es prenen mesures, aquesta correria perill de ser eliminada de la llista del patrimoni mundial o formar part del patrimoni mundial en perill. A mode d'exemple, per entendre el nombre desmesurat de turistes que visiten Venècia, podríem parlar de les festivitats de carnaval: el darrer 19 de febrer de 2017, coincidint amb el famós carnaval de Venècia, unes 115.000 persones es van reunir a la plaça Sant Marco, un espai molt reduït i un bé del patrimoni mundial on no hi ha cabuda per a un nombre tant elevat de persones. Els problemes que esta provocant el turisme a Venècia són varis, com que cada cop hi ha més grans embarcacions arribant a la ciutat, els canals estan replets d'embarcacions provocant que la contaminació de les aigües arribi a extrems alarmants.

El turisme també està causant un problema demogràfic, ja que moltes persones residents antigament de la ciutat, han hagut de marxar degut al baix nivell de tranquil·litat que els oferia aquesta i als preus de l'habitatge.

Venècia ha esdevingut un centre per als turistes, on estan desapareixent bancs, o institucions estatals, amb l'objectiu de convertir-los en hotels i residències benestants produint-se un procés important de gentrificació.⁶⁰

En la 40a reunió del comitè de la Convenció del patrimoni mundial celebrada a Istanbul, la situació de Venècia va ser tractada. Actualment, la convenció ha demanat al govern que proposi i faci canvis ja que les construccions i restauracions que s'estan produint en el centre històric es considera que són il·lògiques i trenquen completament l'harmonia de tots els béns

⁶⁰ Harrison, D., Hitchcock, M. (2005). *The politics of world heritage: negotiating tourism and conservation* (1a edició). Clevedon, Buffalo, Toronto: Chanel View publications. P. 121 ; Settis, S. (29/08/2016). Can we save Venice before it's too late?. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2016/08/30/opinion/can-we-save-venice-before-its-too-late.html>
Pàgina web consultada el 11/04/2017

patrimonials. També varen demanar que es treballi per evitar la deterioració que està sofrint la llacuna, ja que el sistema ecològic de la zona està en molt mal estat.

El comitè va demanar crear un pla lògic dels canvis que es volen fer dins d'aquest bé, i que siguin anul·lats tots els projectes de canvis, restauració o construcció de nous espais preparats fins aquest moment. L'estat també ha de trobar una solució per tenir un turisme sostenible i no destructor.

Serà en la pròxima reunió del comitè que tindrà lloc a Cracòvia, quan es sabrà si Venècia i la seva llacuna passaran a formar part de la llista del patrimoni mundial en perill.⁶¹ Es desconeix quina serà la decisió del comitè, però per la seva part, les autoritats italianes estan treballant per aconseguir el que el comitè els va demanar durant la reunió celebrada a Istanbul. Una de les mesures aprovades per les autoritats italianes va ser el 26 de novembre de 2016, varen aprovar un pla en el que es destinarien 457 milions d'euros a la preservació i protecció de Venècia i la seva llacuna, durant els 4 pròxims anys. Esperem que totes les mesures preses siguin suficients per frenar el problema que sofreix Venècia.⁶²

Com ja s'ha comentat abans, és molt nombrós el nombre de béns declarats patrimoni de la humanitat que poc a poc s'ha anat adaptant i canviant a favor del seu ús turístic.

L'any 2001, durant el seminari internacional titulat *Patrimoni cultura, home i turisme*, es van tractar diferents temes. Un d'ells va ser la problemàtica que suposa adaptar els centres patrimonials, les ciutats o els espais, per tal de que puguin atreure l'atenció i agradar a persones de cultures diverses. Un debat molt interessant que se'ns presenta en l'actualitat, és saber si rebre el nom i la consideració de patrimoni mundial pot ser finalment positiu o negatiu per al patrimoni en qüestió.

L'ús dels béns declarats com a patrimoni mundial s'està convertint en bona part en un negoci, i malauradament s'està treballant probablement més per

⁶¹ Unesco (2016). *Venise et sa lagune (Italie)*. *Décision: 40 COM7B.52*. <http://whc.unesco.org/fr/decisions/6717/> Pàgina web consultada el 10/04/2017

⁶² Unesco (24/01/2017). *La directrice Générale de l'UNESCO reçoit le maire de Venise*. <http://whc.unesco.org/fr/actualites/1621/> Pàgina web consultada el 11/04/2017

tal que el patrimoni s'adapti a les necessitats dels turistes que no pas a la inversa.⁶³

7.3 Patrimoni afectat per conflictes armats

Un altre de les greus problemàtiques que ha de fer front la convenció del patrimoni mundial són els conflictes armats.

Les guerres, juntament amb la contaminació, el canvi climàtic i el turisme, són provocats per les persones i som nosaltres mateixos els que en patim les conseqüències del mal que ens provoquem. Aquesta idea queda reflectida perfectament en la frase “Homo homini lupus”, l'home és el llop de l'home, donat que som capaços de destruir les nostres arrels històriques, el nostre passat i la nostre riquesa cultural.

Al llarg de la història de la humanitat hi ha hagut sempre conflictes armats i la destrucció dels béns culturals ha sigut una pràctica molt comuna. Esborrar el llegat de cultures anteriors o dels que es consideren enemics, continua sent present en el conflictes armats de l'actualitat.

La primera guerra mundial va deixar imatges devastadores del patrimoni d'Europa. També coneixem, per exemple, les imatges d'una Europa reduïda a runes després de la segona guerra mundial. Edificis històrics com la catedral de Sant Michael de Londres, el Reichstag a Berlin, el palau de Wurzburg, entre molts d'altres exemples, varen ser destruïts durant la Segona Guerra Mundial.⁶⁴

Desventuradament no ens cal viatjar en el temps per trobar casos en els que el patrimoni esta patint les nocives conseqüències dels conflictes armats. Són varies les institucions com també les organitzacions que treballen per tal d'evitar o intentar protegir el patrimoni situat en zones conflictives. Aquestes són, per exemple, la UNESCO, l'ICOMOS, la Interpol o el Parlament europeu.

⁶³ Harrison, D. & Hitchcock, M. (2005). *The politics of world heritage: negotiating turism and conservation* (1a edició). Clevedon, Buffalo, Toronto: Chanel View publications. P. 120-121.

⁶⁴ Garcia, Y. (14/02/2015). Monumentos destruidos en la segunda guerra mundial; Reconstruidos. *The Screen México*. <http://thescreenmex.blogspot.cz/2015/02/monumentos-destruidos-en-la-2a-guerra.html> Pàgina web consultada el: 19/04/2017; Beltrán, L C. (07/06/2015). La gran guerra y el nuevo sentido de la valoración del patrimonio cultural. *Credencial Historia*, 306. <http://www.banrepultural.org/blaavirtual/revistas/credencial-historia-no-306/la-gran-guerra> Pàgina web consultada el 22/04/2017

Els conflictes armats no només destrueixen els béns patrimonials si no que també moltes de les peces històriques poden passar al mercat negre internacional i ser utilitzades per fer negoci i també per finançar els grups armats.

La destrucció deliberada del patrimoni és considerada per l'estatut de Roma de la Cort penal internacional, en l'article 8, com a un crim de guerra degut a la gran pèrdua que suposa per a la humanitat la destrucció d'aquests béns.⁶⁵

L'any 1954, es va crear la convenció de la Haya, amb l'objectiu de protegir el patrimoni cultural en zones de guerra. Si els danys al patrimoni no es poguessin evitar, s'haurien de trobar solucions per reconstruir, restaurar o fins i tot evacuar els béns. Existeix un altre convenció, de l'any 1970, molt important per protegir el patrimoni en zones amb conflictes armats. Aquesta és la convenció sobre la prohibició i la prevenció de la importació il·lícita, exportació i transferència de propietat de béns culturals. Els estats membres d'aquesta convenció han de fer inventaris explícits de tot i cadascun dels béns per tal d'evitar el comerç il·legal d'objectes culturals de gran valor en períodes convulsos.

Aquesta és una feina que els estats han de fer durant períodes de pau. D'aquesta manera, si algun d'aquests països entrés en un període de guerra, la convenció podria controlar més fàcilment aquest tipus de delictes.⁶⁶

Actualment hi ha hagut i hi ha casos on el patrimoni està sent amenaçat o destruït. Els casos més coneguts darrerament són els d'Iraq i Síria, i ens centrarem en aquest dos, tot i que n'hi ha molts més.

Primer ens ocuparem del cas d'Iraq, és un país on el patrimoni ha estat amenaçat i ha sigut destruït i saquejat en diversos moments. En els anys 80 i 90, abans i després de la segona guerra del Golf, el patrimoni iraquí havia estat saquejat per bandes amb l'objectiu de traficar i treure'n profit. La mala sort per al patrimoni no va acabar aquí i amb la guerra d'Iraq la situació va continuar sent tan alarmant com en els darrers anys.⁶⁷

⁶⁵ Rome Statute of the International Criminal Court. (17/07/1998). Article 8. http://legal.un.org/icc/statute/99_corr/cstatute.htm. Document consultat el: 22/04/2017

⁶⁶ Pasikowska-Schnass, M. (2016). Protection of cultural heritage in armed conflicts. . *European Parliamentary Research Service*. p. 1-4.

⁶⁷ Del Cerro Linares, C. (2016). El patrimonio arqueológico e histórico iraquí y su destrucción desde la Guerra del Golfo hasta nuestros días. *ISIMU*, 15, 85-91.

Iraq actualment té 5 béns declarats patrimoni mundial, dels quals 4 són culturals i un és mixt. Degut a la situació del país, el patrimoni en sofreix les conseqüències i la convenció va decidir inscriure 3 d'aquests béns a la llista del patrimoni mundial en perill. Aquest són la ciutat de Hatra, Ashur i Samarra.

En la següent llista es mostra els béns Iraquians inscrits en la llista del patrimoni mundial, l'any d'inscripció i també els anys en que varen passar a formar part de la llista del patrimoni mundial en perill: ⁶⁸

	Bé patrimonial cultural o mixt	Any d'inscripció en la llista del patrimoni mundial	Any d'inscripció en la llista del patrimoni mundial en perill
1.	Hatra	1985	2015
2.	Ashur	2003	2003
3.	Erbil Citadel	2014	-
4.	Samarra	2007	2007
5.	L'ahwar del sud d'Iraq	2016	-

Les causes que han fet prendre a la convenció inscriure en la llista del patrimoni mundial en perill, 3 dels 5 béns que Iraq té declarats són la inestabilitat política i els constants conflictes armats que pateix la zona. Actualment el perill és la destrucció deliberada que ha fet i està fent Estat Islàmic. Parlaré per exemple, de la ciutat de Hatra, d'un centre arqueològic datat del segle III aC que havia sigut la capital del primer regne àrab. L'any 1985, aquesta ciutat va ser declarada patrimoni mundial donat que complia 5 dels criteris estipulats per la convenció. L'any 2015, quan va ser inscrita en la llista del patrimoni mundial en perill, els factors que afectaven el centre arqueològic eren el saqueig constant de la zona i la destrucció deliberada. Les autoritat iraquianes varen presentar el 12 d'abril de 2015 un informe sobre l'estat de Hatra, però les informacions que aportaven eren aquelles que s'havien rebut dels mitjans de comunicació, no podien fer un seguiment de

⁶⁸ Unesco (2017). *World heritage list*. <http://whc.unesco.org/en/list/>. Pàgina web consultada el 18/07/2017; Unesco (2017) *World heritage list in danger*. <http://whc.unesco.org/en/danger/>. Pàgina web consultada el 18/07/2017

la zona. Amb la informació arribada des de diaris, xarxes socials... la convenció va rebre prou informació per decidir que aquest bé corria un greu perill. Ens els materials rebuts a través d'Internet es podia veure alguns dels danys que grups armats havien causat a varies parts de la ciutat com per exemple la destrucció d'escultures.⁶⁹ Un any després, la situació de Hatra continuava sent la mateixa, l'estat va presentar a la convenció un altre informe amb la mateixa informació aportada l'any enrere, no havia sigut possible fer un estudi donat que la ciutat encara es trobava ocupada per els membres d'Estat Islàmic. Davant una situació tant complicada l'única solució era esperar a que la ciutat fos alliberada i llavors actuar ràpidament. El 26 d'abril de 2017, la ciutat va ser alliberada, la resposta de la convenció hauria de ser ràpida. Un cop es pugui assegurar la seguretat de la zona, s'hauran de fer els estudis de tots els béns, comptabilitzar els danys i trobar les solucions.⁷⁰

La UNESCO juntament amb moltes altres organitzacions, vol ocupar-se de casos com aquest i evitar que torni a succeir. La directora general de la UNESCO va afirmar que “aquestes destruccions són crims de guerra i la UNESCO farà tot el possible per documentar el dany per tal de que aquests atacs no quedin impugnes”.⁷¹

Després de l'alliberament de la ciutat, un grup multidisciplinari ha estat treballant per avaluar minuciosament els danys causats i quines poden ser les mesures necessàries que s'haurien de prendre per a la seva restauració o en alguns casos, completa reconstrucció.

Síria és un altre país que per causes realment negatives està sent notícia arreu del món. Moltes d'aquestes notícies que ens arriben és sobre la destrucció del patrimoni cultural del país. Actualment Síria té 6 béns culturals declarats patrimoni mundial i tots ells formen part de la llista del patrimoni mundial en perill.

⁶⁹ Unesco. (2015). *State of conservation. Hatra*. <http://whc.unesco.org/en/soc/3328>. Pagina web consultada el 18/07/2017.

⁷⁰ *Ibíd*,69

⁷¹ UnescoPress (25/11/2016). UNESCO Director-General welcomes the liberation og Nimrud and renews the call for the protection og heritage in Iraq. http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/unesco_director_general_welcomes_the_liberation_of_nimrud_an/ Pàgina web consultada el: 09/05/2017

En la següent taula es mostren quins són els béns, l'any en els que varen ser declarats patrimoni mundial i els anys en que varen ser inscrits en la llista del patrimoni mundial en perill.⁷²

	Bé patrimonial cultural o mixt	Any d'inscripció en la llista del patrimoni mundial	Any d'inscripció en la llista del patrimoni mundial en perill
1.	Antiga ciutat d'Alep	1986	2003
2.	Antiga ciutat de Bosra	1980	2013
3.	Antiga ciutat de Damasc	1979	2013
4.	Antics pobles del nord de Síria	2011	2013
5.	Krak dels cavallers	2006	2013
6.	Antiga ciutat de Palmira	1980	2013

La situació del patrimoni mundial sirianès és alarmant, tot i que no és l'únic país on tots els seus béns declarats patrimoni mundial es troben inscrits en la llista del patrimoni mundial en perill. En total són 5 els països els que tenen tot el seu patrimoni declarat patrimoni mundial està a la llista del patrimoni en perill, juntament amb Síria, aquests són la República Democràtica del Congo, Líbia, Afganistan i Palestina.

En el cas de Síria són nombrosos els casos que podríem tractar, però potser per la importància de l'espai i els greus danys que ha sofert hauríem de parlar de Palmira.

Aquesta antiga ciutat, situada en el desert de Síria, va ser la capital de l'imperi de Palmira. En les restes de la ciutat es veia clarament tècniques d'origen tant grecoromà com també l'estil artístic persa. Aquest espai cultural va ser inscrit en la llista del patrimoni mundial l'any 1980. La candidatura va ser acceptada donat que complia tres dels requisits obligatoris

⁷² UNESCO (2017). *List of World Heritage in Danger*. <http://whc.unesco.org/en/danger/>. Pàgina web consultada el 18/07/2017.

proposats per la convenció del patrimoni mundial. Va ser inclosa en la llista perquè representa una obra mestra feta per l'home, mostra intercanvi de valors humans diversos, com podria ser en aquest cas l'arquitectura i per a ser un exemple únic d'un tipus d'arquitectura o estil important per a la humanitat.⁷³

Va ser molta la importància d'aquesta ciutat i encara avui ho és per tal d'entendre i conèixer com era la societat, les ciutats o fins i tot la vida en un període exacte de la història.

Els danys causats a la ciutat de Palmira han sigut varis, Estat Islàmic va utilitzar explosius per destruir varis temples de la ciutat. La columnata de Tetrápylon, coneguda com la gran columnata de Palmira, construïda durant els segles II i III dC, ha patit danys irreparables. Com en el cas anterior de Hatra, degut a la perillositat, es van haver de confirmar els danys a través de fotografies preses per satèl·lit, i aquestes varen confirmar les pitjors previsions. Va ser el passat mes de març, quan la ciutat va ser alliberada i organitzacions varies i la convenció del patrimoni mundial han començat a fer els estudis previs a les feines de restauració i reconstrucció.

El centre cultural de Palmira, va passar a formar part de la llista del patrimoni mundial en perill l'any 2013, des de llavors, com hem comentat, els danys s'han anat succeït els uns als altres, sense que ningú pogués actuar per tal d'evitar-ho.

Va ser el 30 de maig de 2012, quan donat a l'imminent arribada d' Estat Islàmic a la ciutat, la UNESCO va demanar a la comunitat internacional de vetllar per la protecció del centre cultural de Palmira i tot el patrimoni cultural de Síria.⁷⁴

Un altre exemple del patrimoni mundial afectat per conflictes armats a Síria és la ciutat d'Alep. Són molts els monuments de la ciutat malmesos o els objectes perduts, segons un dels informes de l'Institut de les Nacions Unides per a la formació i la investigació (UNITAR), presentats el gener de 2016 es comptabilitzava que 22 espais culturals havien desaparegut, 48 havien sofert

⁷³ Unesco. *Sitio de Palmira*. <http://whc.unesco.org/es/list/23> Pàgina web consultada el: 01/06/2017

⁷⁴ Unesco (03/03/2017). *After the recapture of Palmyra, Director-General calls for renewed efforts to protect Syrian heritage*. <http://whc.unesco.org/en/news/1634/> Pàgina web consultada el 03/06/2017

danys molt greus, 33 havien sigut afectats parcialment i 32 podries haver sigut possiblement danyats.⁷⁵

Les feines per recuperar aquest patrimoni duraran de dècades i potser degut a la inestabilitat dels països on es troben els béns, les feines de reconstrucció s'hauran d'aturar en diversos moments. El que és cert es que el patrimoni mundial d'Iraq i Síria ha sofert pèrdues irreparables. Ara la feina de la convenció i de totes les organitzacions que vetllen per la conservació i protecció del patrimoni és d'intentar evitar aquestes situacions i, si en molts casos esdevé inevitable, tenir les eines suficients per fer-ne front.

⁷⁵ Unitar (2016). Satellite-based Damage Assessment to Historical Sites in Syria. P. 17.

8. Conclusions

Les conclusions que he pogut treure a partir de l'elaboració d'aquest treball són en la seva majoria positives envers la convenció del patrimoni de la mundial.

El perquè de la creació d'aquesta convenció és realment coherent a l'hora que necessari per tal de conservar el patrimoni i evitar la seva pèrdua o destrucció degut al pas del temps o a altres causes com poden ser, per exemple, les guerres. Trobo que la idea principal per la que va néixer aquesta convenció és, segons el meu punt de vista brillant donat que amb la creació d'aquest text, es pretenia salvar el patrimoni considerat com d'interès general per a la humanitat i donar a les generacions futures l'oportunitat de seguir coneixent el passat cultural de la humanitat. Amb el temps, però aquesta idea s'ha anat adaptant a les noves demandes com pot ser el turisme o els interessos econòmics vinculats al seu ús.

La voluntat de les declaracions de patrimoni mundial era valoritzar i protegir els elements considerats com a més importants. El problema però és qui i com decideix quins són els elements més importants. Un altre problema és el fet que des de la seva creació va augmentant el nombre de béns inscrits sense que se sàpiga fins on es pot arribar i això pot comportar una certa banalització.

Per una part, les declaracions del patrimoni mundial s'han anat convertint poc a poc en quelcom de poc exclusiu, són molts els espais que gaudeixen d'aquesta reputació i lluny de ser beneficiós per al patrimoni, en molts casos acaba sent un perill, com n'hem parlat en el treball, per exemple, del cas de Venècia i la seva llacuna. A vegades podem tenir la sensació que la UNESCO reparteix etiquetes arreu del món, i que gràcies a aquesta etiqueta de "valor universal" el patrimoni és millor o més valuós que la resta.

Per l'altre part, és cert que la convenció és necessària per tal de controlar l'estat de preservació dels elements del patrimoni considerats d'una gran vàlua i d'alguna manera no deixar llibertat absoluta als països per fer el que ells creguin convenient amb el patrimoni. La convenció seria realment eficaç si tots els estats que en formen part cooperessin i treballessin seguint les normes establertes per aquesta.

El funcionament intern de la convenció, segons el meu punt de vista, és força encertat ja que totes les zones del món hi són representades i es reconeix el patrimoni d'arreu del món, no tan sols l'occidental. Cadascun dels països membres tenen la seva funció dins de la convenció i si tots complissin amb el que accepten en fer en el moment en que varen adherir-se, la convenció seria perfecte, però malauradament en ocasions no és així.⁷⁶

A partir de l'anàlisi que he realitzat, penso que la convenció del patrimoni mundial és necessària per a la preservació del patrimoni de la humanitat, com també, per extensió, per a tota la resta del patrimoni que conforma el passat de totes les cultures del món, però potser seria el moment de deixar de fer més declaracions i conservar i respectar el patrimoni pel simple fet de que forma part del que som avui i deixar de tractar el patrimoni com un negoci i plantejar de nou la funció de la convenció després d'unes dècades de declaracions. Els objectius amb els que es va crear la convenció eren necessaris en aquell moment, com ho són ara, però els temps han canviat i com en tots els aspectes, penso que s'han de fer canvis per tal d'adaptar-la als nostres temps.

⁷⁶ Yáñez Martínez, C. (2015). La redefinición del valor universal excepcional y el futuro de la Lista del Patrimonio Mundial. *e-rph-Revista electrónica de Patrimonio Histórico*, 6, 3-24.

Bibliografía

- Arévalo, J. M. (2004). La tradición, el patrimonio y la identidad. *Revista de estudios extremeños*, 60 (3).
- Atwi, M.B., Agudo, P.A. & Vía, G. (2000). Impacto ambiental de las grandes preses en cursos bajos, deltas y plataformas litorales: el caso de Aswan. In *Actas del Segundo Congreso Ibérico sobre Gestión y Planificación de Aguas*, Oporto (Portugal).
- Basile, G. (2004). Debate e Investigación: Restauración e interdisciplinariedad. *Revista PH*, 50.
- Batisse, M. (1982). The biosphere reserve: a tool for environmental conservation and management. *Environmental Conservation*, 9 (2).
- Cheikhmous, A. (2014). Siria, la destrucción sistemática del patrimonio. *Afkar/Ideas*, 43.
- Del Cerro Linares, C. (2016). El patrimonio arqueológico e histórico iraquí y su destrucción desde la Guerra del Golfo hasta nuestros días. *ISIMU*, 15.
- Gössling, S. (2017). Tourism, tourist learning and sustainability: an exploratory discussion of complexities, problems and opportunities. *Journal of Sustainable Tourism*. 25, 1-15.

- Harrison, D. & Hitchcock, M. (2005). *The politics of world heritage: negotiating tourism and conservation* (1ª edició). Clevedon, Buffalo, Toronto: Chanel View publications.
- Leung, Yu-Fai (2001). Environmental impacts of tourism at China's World Heritage Sites: Huangshan and Chengde. *Tourism Recreation Research*. 26, 117-122.
- Malaguzzi, O., Grossi, G., Buzzi, A., Ranzi, R. & Buiza, R. (2006). The 1966 "century" flood in Italy: A meteorological and hydrological revisitation. *Journal of Geophysical Research: Atmospheres*, 111.
- Nedvědová, K. (2013). Cultural Heritage and Flood Need of Interdisciplinarity. *Journal of Water Resource and Protection*, 5 (04), 21.
- Negre, M.L. (2007). La presa de las tres gargantas: una obra monumental. *Observatorio de la economía y la Sociedad China*, 2.
- Pasikowska-Schnass, M. (2016). Protection of cultural heritage in armed conflicts. *European Parliamentary Research Service*.
- Prada Bengoa, J.I.D. (1996). La protección del patrimonio cultural de la humanidad. *Revista PH*, 17.
- Strauss, W. M. (2008). Where are we in terms of Arabian oryx conservation. *Wildlife Middle East News*, 2(4), 3-4.
- Titchen, S.M. (1995). On the construction of outstanding universal value: UNESCO's World Heritage Convention (Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, (1972).

- Unitar (2016). Satellite-based Damage Assessment to Historical Sites in Syria, 17.
- Von Schorlemer, S. (2008). Compliance with the UNESCO World Heritage Convention: reflections on the Elbe Valley and the Dresden Waldschlosschen Bridge. *German YB.Int'l L.*, 51, 321.
- Yáñez Martínez, C. (2015). La redefinición del valor universal excepcional y el futuro de la Lista del Patrimonio Mundial. *e-rph-Revista electrónica de Patrimonio Histórico*, 6.
- Wallace, A. (2013). Presenting Pompeii: Steps towards Reconciling Conservation and Tourism at an Ancient Site. *Papers from the Institute of Archaeology*, 22.

Webgrafia

- Avellaneda Bermúdez, E. (23/02/2017). El patrimonio inmaterial està en peligro de extinción. *El Espectador*.
<http://www.elespectador.com/noticias/nacional/el-patrimonio-inmaterial-esta-peligro-de-extincion-articulo-476826>. Pàgina web consultada el 25/05/2017.
- BBC (2015). *What is the world heritage in danger list?*.<http://www.bbc.com/news/world-australia-32894863>. Pàgina web consultada el 06/02/2017.
- Beltrán, L C. (07/06/2015). La gran guerra y el nuevo sentido de la valoración del patrimonio cultural. *Credencial Historia*, 306.
<http://www.banrepcultural.org/blaavirtual/revistas/credencial-historia-no-306/la-gran-guerra> Pàgina web consultada el 22/04/2017.
- Bernardo, A. (24/08/2015). Espectaculares rincones que dan a España la “medalla de bronze” en el patrimonio de la humanidad. *Hipertextual*.
<https://hipertextual.com/2015/08/patrimonio-de-la-humanidad-espana>. Pàgina web consultada el 07/02/2017.
- Garcia, Y. (14/02/2015). Monumentos destruidos en la segunda guerra mundial; Reconstruidos. *The Screen México*.
<http://thescreenmex.blogspot.cz/2015/02/monumentos-destruidos-en-la-2a-guerra.html> Pàgina web consultada el: 19/04/2017.

- Juspedia. (2014). *La sucesión de estados*.
<http://derecho.isipedia.com/tercero/derecho-internacional-publico/parte-2-la-sociedad-internacional-y-sus-miembros-los-sujetos-del-derecho-internacional/12-la-sucesion-de-estados>. Pàgina web consultada el 02/02/2017.
- Juspedia.(*Los tratados Internacionales (I)*).
<http://derecho.isipedia.com/tercero/derecho-internacional-publico/parte-1-a-sociedad-internacional-y-su-ordenamiento-juridico-concepto-y-fuentes-del-derecho-internacional-publico/04-los-tratados-internacionales-i>. Pàgina web consultada el 02/02/2017.
- MEC.(2016). *Bienes declarados patrimonio mundial*.
<http://www.mecd.gob.es/mecd/cultura-mecd/areas-cultura/patrimonio/mc/patrimoniomundial/bienes-declarados/por-ano-de-inscripcion.html>. Pàgina web consultada el 07/02/2017
- Riding, A. Dresden, Battered by Elbe, Fights to preserve its heritage. *The New York Times*. <http://www.nytimes.com/2002/08/16/world/dresden-battered-by-elbe-fights-to-preserve-its-heritage.html> Pàgina web consultada el 08/04/2017.
- Rome Statute of the International Criminal Court. (17/07/1998). Article 8. http://legal.un.org/icc/statute/99_corr/cstatute.htm. Document consultat el: 22/04/2017

- Settis, S. (29/08/2016). Can we save Venice before it's too late?. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2016/08/30/opinion/can-we-save-venice-before-its-too-late.html> Pàgina web consultada el 11/04/2017
- Sousa, G. (2017). Countries with the most UNESCO World Heritage Sites. *Worldatlas*. <http://www.worldatlas.com/articles/countries-with-the-most-unesco-world-heritage-sites.html>. Pàgina web consultada el 24/06/2017.
- Unesco. *Archeological Areas of Pompei*. <http://whc.unesco.org/en/soc/3578> Pàgina web consultada el 30/03/2017
- Unesco. (03/03/2017). *After the recapture of Palmyra, Director-General calls for renewed efforts to protect Syrian heritage*. <http://whc.unesco.org/en/news/1634/> Pàgina web consultada el 03/06/2017.
- Unesco. (15/11/2016). *Convention concernant la protection du patrimoine*. <http://whc.unesco.org/archive/2016/whc16-40com-19-fr.pdf>.
- Unesco (2003). *Convención para la salvaguardia del patrimonio cultural inmaterial*. Paris. http://www.crespial.org/public_files/files/Convencion-Acuerdo-ReglamentosCRESPIAL.pdf.
- Unesco. *El comité del patrimonio mundial, preocupado por la catedral de Colonia*. http://portal.unesco.org/es/ev.php-URL_ID=21580&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Pàgina web consultada el 09/02/2017.

- Unesco.(2017). *Explorar las listas del patrimonio inmaterial y el registro de buenas prácticas de salvaguardia*.<https://ich.unesco.org/es/listas?display=default&text=&inscription=0&country=00069&multinational=3&type=0&domain=0&display1=inscriptionID#tabs>. Pàgina web consultada el 25/05/2017.
- Unesco. General Conference.(1972). Convención Sobre la Protección Del Patrimonio Mundial,Cultural y Natural. Unesco. <http://portal.unesco.org/es/ev.php> . Pàgina web consultada el 02/12/2017.
- Unesco. (2003). *International Assistance*. <http://whc.unesco.org/en/intassistance/1628> Pàgina web consultada el 08/04/2017
- Unesco. (2016). *La catedral de Colonia retirada de la lista del patrimonio mundial*. http://portal.unesco.org/es/ev.php-URL_ID=33775&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Pàgina web consultada el 09/02/2017.
- Unesco. (24/01/2017). *La directrice Générale de l'UNESCO reçoit le maire de Venise*. <http://whc.unesco.org/fr/actualites/1621/> Pàgina web consultada el 11/04/2017
- Unesco. (2006). *Les critères de sélection*. <http://whc.unesco.org/fr/criteres/>.Pàgina web consultada el 03/12/2016.
- Unesco. (2017). *List of world heritage in danger*. <http://whc.unesco.org/en/danger/> . Pàgina web consultada el 02/12/2016.

- Unesco (2016). *Nouveaux biens inscrits*.
<http://whc.unesco.org/fr/nouveauxbiens/>. Pàgina web consultada el 03/12/2016
- Unesco. (2017). *23 Nuevas reservas de la biosfera en la Red Mundial de la UNESCO*. <https://es.unesco.org/news/23-nuevas-reservas-biosfera-red-mundial-unesco>. Pàgina web consultada el 15/05/2017
- Unesco. (28/06/2007). *Oman's Arabian Oryx Sanctuary: first site ever to be deleted from UNESCO's Heritage list*.
<http://whc.unesco.org/en/news/362/>. Pàgina web consultada el 11/05/2017.
- Unesco. (2017). *Programa Memoria del Mundo (MoW) : Preservando el patrimonio documental*.
<http://www.unesco.org/new/es/santiago/communication-information/memory-of-the-world-programme-preservation-of-documentary-heritage/> . Pàgina web consultada el 27/05/2017
- Unesco.(2017). *Programa sobre el Hombre y la Biosfera*.
<http://www.unesco.org/new/es/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/>. Pàgina web consultada el 15/05/2017.
- Unesco. (2017). *Proposition d' inscription à la list du patrimoine mondial*. <http://whc.unesco.org/fr/nominations/>. Pàgina web consultada el 03/12/2016.

- Unesco. *State of conservation. Ancient City of Aleppo.*
<http://whc.unesco.org/en/soc/3542>. Pàgina web consultada el 14/02/2017.
- Unesco.(2017). *States parties ratification status.*
<http://whc.unesco.org/en/statesparties/> . Pàgina web consultada el 02/12/2017.
- Unesco. (2017). *Tentative list.*
<http://whc.unesco.org/en/tentativelists/> Pàgina web consultada el 17/07/2017.
- Unesco.(2017). *Total number of properties inscribed per year (cumulative).* <http://whc.unesco.org/en/list/stat#d1> . Pàgina web consultada el 25/06/2017.
- Unesco.(2016). *Venise et sa lagune (Italie). Décision: 40 COM7B.52.* <http://whc.unesco.org/fr/decisions/6717/> Pàgina web consultada el 10/04/2017
- Unesco. *World Heritage List Statistics.*
<http://whc.unesco.org/en/list/stat#d1>. Pàgina web consultada el 24/06/2017.
- Unesdoc.(2013). *Protecting and Promoting Global Recorded Knowledge.*Codi: CI-2013/WS/6, catàleg n° 224658. Paris.; MECD.
Patrimonio Documental Español en el Registro de la Memoria del mundo.
<https://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/areas-cultura/archivos/mc/registro-memoria-unesco/portada.html>. Pàgina web consultada el 27/05/2017.

- Unicef. *Firma, ratificación y adhesión.*

https://www.unicef.org/spanish/crc/index_30207.html Pàgina web consultada el 28/12/20017

- Uno. (09/12/2014). *Man and the Biosphere Reserves (MAB)*.

<http://www.biodiversitya-z.org/content/man-and-the-biosphere-reserves-mab>. Pàgina web consultada el 15/05/2017.

- (06/05/2015).Pompeya plantea limitar el numero de turistas. *La Vanguardia*.

<http://www.lavanguardia.com/viajes/20150506/54431071460/pompeya-plantea-limitar-numero-turistas.html> Pàgina web consultada 30/03/2017.